

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1916.

Andra kammaren.

Nr 42.

Lördagen den 18 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr talmannen tillkännagav, att herr Cederborg denna dag inlagit sin plats i kammaren.

§ 2.

Herr statsrådet *von Sydow* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 89, angående årliga understöd åt postvaktmästaren Karl Herman Lundbäcks änka och barn;

nr 90, angående anvisande av anslag till ångkraftstationen för Älvkarleby kraftverk;

nr 91, angående ombyggnad av Södertälje kanal m. m.; och

nr 92, angående anslag till arbetslöshetens bekämpande.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 3.

Föredrogos vart för sig bankoutskottets memorial:

nr 19, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande punkten 21:o av bankoutskottets utlåtande, nr 17, angående regleringen av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel; och

nr 20, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande punkten 2:o av bankoutskottets utlåtande, nr 14, angående årligt understöd åt vissa befattningshavare vid telegrafverket.

De i dessa memorial föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

§ 4.

Herr statsrådet *Vennersten* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 93, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 14:o i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Ifrågavarande proposition bordlades.

Andra kammarens protokoll 1916. Nr 42.

§ 5.

Efter härfpå skedd föredragning av lagutskottets utlåtande, nr 18, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till förebyggande av simulation bland inskrivningsskyldiga och värnpliktiga begärdes ordet av

Ang. återremitterande av ett utlåtande.

Herr *Petersson*, i Lidingö villastad, som yttrade: Herr talman, mina herrar! I det nu föredragna utlåtandet har av förbiseende insmugit sig en felaktighet, som nu upptäckts och som det vore önskvärt, att lagutskottet bleve satt i tillfälle att rätta. Då detta icke torde kunna ske enbart genom utdelande av ett kartongblad, tillåter jag mig hemställa, att kammaren ville återremittera detta betänkande till lagutskottet.

Denna hemställan bifölls av kammaren.

§ 6.

Ang. obligatorisk undervisning i huslig ekonomi.

Till avgörande förelåg nu andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av rätt för kyrkostämma att besluta om obligatorisk undervisning i huslig ekonomi.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 27, hade herr *Sigfrid* hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t föranstalta om sådant tillägg i folkskolestadgan, att kyrkostämma skulle kunna, på förslag av skolråd, bestämma, att undervisning i huslig ekonomi skulle vara obligatorisk för alla flickor som genomgått folkskola.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, gav herr talmannen på begäran ordet till

Herr *Sigfrid*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag anser mig behöva med några ord utöver vad jag anført i motionen motivera, varför jag besvärat kammaren med denna motion. Förhållandena i min hemsocken ha härvidlag inverkat. Vi ha där i orten inrättat en s. k. skolköksring, bestående av icke mindre än nio socknar, vilka anställt en gemensam lärarinna för hållande av skolkökskurser eller kurser för undervisning i huslig ekonomi. Man har inrättat skolkökslokaler i varje socken, och lärarinnan håller årligen, i regel, en sex veckors kurs i varje församling och ibland två sådana kurser. Lärarinnan, som är fast anställd, avlönas med 150 kronor per kurs och till detta ha vi 75 kronor i statsbidrag, och

dessutom ha vi 25 kronor i statsbidrag till övriga utgifter, så att kostnaderna för anordnandet av sådana kurser äro ganska minimala och böra icke lägga hinder i vägen för utvecklingen av desamma.

Nu har det hänt, att man vid vissa tillfällen saknat elever till dessa kurser. Det hände i en församling härförleden, att det icke anmälde sig ens åtta elever, vilket antal är minimum för erhållande av statsbidrag. Följden blev, att församlingen bestämde sig för att det oaktat hålla kursen, och själv bekosta densamma utan statsbidrag. Sedan emellertid kursen börjat, behagade det fåtal, som anmält sig, att efter några dagar strejka. Detta har haft till följd, att ifrågasvarande församling begärt utträde ur skolköksringen, och man befarar, att ringen skall brista, och följaktligen det arbete, som nedlagts för dessa kurser, bli om intet. Jag frågar: kan det vara riktigt, att det, som dessa nio socknar med arbete och kostnader åstadkommit och som dessa nio socknars skolstyrelser i årtal ägnat ett nitiskt intresse, skall kunna göras om intet av några tredskande barn eller några likgiltiga och oförstående föräldrar.

Nu kan man säga, att detta endast är ett lokalt behov, som icke bör göras till någon riksdagsfråga. Men jag vågar säga, att i de tyvärr alltför få fall, där man inrättat sådana här kurser, gör sig åtminstone på landet det behovet gällande att kunna få elever till dessa skolor. Jag vill särskilt tillägga, att beträffande Kristianstads län vore det synnerligen sorgligt, om dessa skolköskurser skulle gå tillbaka, då man har den sorgliga erfarenheten, att enligt 1909 års statistik endast fem fortsättningsskolor då icke inräknat dessa skolkök inrättats i detta län, under det att i exempelvis Skaraborgs län 203 sådana skolor inrättats och i Värmlands län 261. Skulle man nu få detta bakslag i fråga om denna typ av skolor, är det fara värt, att även fortsättningsskolorna komme att gå tillbaka.

Det kan invändas, att denna undervisning icke är så viktig. Men jag vågar påstå, att undervisningen i huslig ekonomi och vad därmed sammanhänger är ett av de allra viktigaste ämnen, som vi ha att arbeta för i socialt avseende. Jag är lyckligtvis icke ensam om denna åsikt, utan man träffar på den överallt, där tänkande män uttala sig. Det gäller icke blott att bibringa våra blivande husmödrar kunskap om ett rätt tillvaratagande av givna tillgångar, att lära den unga flickan icke allenast, huru hon skall kunna åstadkomma en sund och välsmakande föda, som är på samma gång närande och billig, framställd av billigast möjliga råvaror, utan ock att lära henne sparsamhet i övrigt, renlighet och ordning vid ett hems skötande. Vi förstå, att detta är ett nationalekonomiskt intresse av allra största räckvidd. Det är gott och väl, att man särskilt i dessa dyrtider kan skaffa sig ökade inkomster, men det är minst lika nödvändigt, att man söker erhålla kunskap om rätta sättet att använda dessa inkomster. Litet var torde vi ha exempel på i vår omgivning, huru- som en familj kan synas vara i relativt välbärgade omständigheter — hemmet gör det intrycket — i ett annat hem åter med liknande inkomster och ett lika stort antal familjemedlemmar är ett motsatt förhållande rådande. Man ser ofta, hurusom hustrun icke får till-

Ang. obligatorisk undervisning i huslig ekonomi.

(Forts.)

Ang. obligatorisk undervisning i huslig ekonomi.
(Forts.)

gångarna att räcka; och vad beror detta på i de allra flesta fall, om icke på bristande kunskap i ämnet?

Tiden löper fort i våra dagar, och det är icke numera så som i vår ungdom och i mors och mormors tid, då de flesta unga flickor hade tillfälle att i hemmet åtnjuta undervisning i vad till en husmoders plikter hör, i förväntan på att själva få övertaga sådana plikter.

Ett särskilt förhållande, som på den tiden gjorde sig gällande, var, att då största antalet hem utgjordes av landtbrukarehem, medan dessa numera äro i minoritet. Under det att befolkningssiffran för de industriarbetande grupperna år 1870 uppgick till vid pass 20 procent av siffran för den jordbrukande folkgruppen, var år 1910 den förra siffran 70 procent av den senare; förhållandet är således alldeles omkastat. Det är i vår tid allt flera och flera flickor, och jag tror mig våga säga de allra flesta, som direkt från folkskolan kastas ut i förvärvsarbete. Om de icke komma dit direkt från folkskolan, fortsätta de att utbilda sig för att nå en högre och bättre avlönad anställning, och under denna mellantid ha de varken tid eller lust att inhämta kunskap i vad som hör till en husmoders plikter.

Man har alltför längre låtit denna del av skolundervisningen ordna sig själv här i landet, under det att man i utlandet gått vida fortare fram på detta område. Vi ha fått denna undervisningstyp hit från det praktiska Amerika över England och Skottland. I England meddelas undervisning i huslig ekonomi sedan år 1870, och i Skottland är sådan undervisning obligatorisk sedan år 1908; i Tyskland förekommer även sådan undervisning liksom i Schweiz, Danmark, Norge och Finland. Det mest anmärkningsvärda är måhända, att dylik undervisning är obligatorisk i Frankrike sedan år 1882. Det är kanske djävt att påstå, att den seghet, varmed fransmännen nu i motsats till 1870—1871 motstå den tyska anfallskraften, till en del har sin förklaring i det förhållandet, att undervisning i huslig ekonomi är obligatorisk därstädes sedan sagda år. Vad som är säkert är, att det sparkapital, som det franska folkets stora flertal samlat, påverkats av förhållandet i fråga.

I vårt land har denna skolform, såsom jag redan förut sagt, under lång tid fått utbreda sig på egen hand utan statsmakternas hjälp. Sälunda inrättades hos oss det första skolköket i Stockholm år 1889 i Storkyrkoförsamlingen, och det första skolköket på landsbygden kom till stånd i Sollum i Hjärtums socken i Bohuslän år 1901. År 1902 tog vår store hänsövne doktor Fridtjuv Berg upp frågan här i andra kammaren, i det att han då motionerade om statsanslag för denna sak. Riksdagen var försiktigare och ville icke genast gå med på något sådant, utan ville först ha en utredning i frågan. Denna utredning sattes även i gång och fortgick några år. Man frågade åtskilliga institutioner, däribland folkskoleinspektörerna. Alla avgävo tillstyrkande utlåtanden. Jag kan här icke underlåta att anföra vad en av dessa folkskoleinspektörer sälunda uttalade, vilket för övrigt innefattar kärnan av vad alla de övriga yttrade i saken. Den av mig åsyftade folkskoleinspektören förklarade: »Erfar-

renheten är alldeles bestämd, att i ett oerhört antal hushåll, där tillgångarna skulle medgiva omväxlande, tillräckliga och hälsosamma måltider, förstöras tillgångarna genom oförståndig, planlös användning och familjemedlemmarnas hälsa, arbetskraft och moraliska liv genom bristande insikt och förmåga av husmodern. Det är därför icke underligt, att man börjat bemöda sig avhjälpa ett missförhållande, som tär på folkets ekonomi, sundhet och moral.»

Jag skall vidare för att visa, hurudant intresset för denna sak är från kvinnohåll, tillåta mig att uppläsa en notis, som jag såg i en tidning härom dagen. Den lyder sålunda: »Kvinnans utbildning till maka och mor. Jämtlandskvinnorna vilja ha kostnadsfria kurser genom statens försorg. — — — Vid ett av fem kvinnoföreningar härstädes» — nämligen i Östersund — »representerande 500 å 600 kvinnor, anordnat möte i går afton antogs en resolution, däri uttalas som önskemål, att staten tillgodoser kvinnans uppfostran och utbildning till maka och mor på ett mera effektivt sätt än hittills. För detta önskemåls realiserande föreslås en kostnadsfri kurs, till att börja med för alla kvinnor, som stå i begrepp att ingå äktenskap. Så småningom bör denna kurs om möjligt utvidgas till ett obligatoriskt kvinnoår, under vilket undervisning meddelas såväl teoretiskt som praktiskt i allt, som hör till skapandet och vidmakthållandet av ett verkligt gott hem. För att kunna tillfredsställa förverkliga detta önskemål anser mötet såsom en nödvändighet genomförandet av kvinnans politiska medborgarrätt.» Manne det icke är skäl att ordna så, att varje kvinna blir tvungen att utbilda sig i det kall, vari männen och samhället i sin helhet ha allra bäst gagn av henne, i husmoderskallet, och påskynda saken så, att hon inhämtar kunskap i ämnet, innan hon intager sin plats i denna sal.

Nu har utskottet välvilligt uttalat sig i min motions riktning och till alla delar instämt i det önskemål jag där fört fram, nämligen att församlingarna må få rätt att göra skolplikten obligatorisk i de fall, där dylika skolor inrättas. Men utskottet har, tyvärr icke kunnat tillstyrka bifall till min motion på den grund, att frågan för närvarande ligger under utredning. Det är alldeles riktigt, att så är förhållandet, och jag kan väl förstå, att riksdagen icke gärna vill skriva till Kungl. Maj:t beträffande en fråga, som redan ligger under utredning, i de fall, då riksdagen själv begärt en sådan utredning. Men detta är icke förhållandet i nu förevarande fall, utan här omnämnda utredning har tillkommit på grund av en motion utav greve Gilbert Hamilton vid hushållningssällskapens ombudsmöte år 1908. Detta ombudsmöte skrev då till Kungl. Maj:t och begärde utredning angående en omläggning av folkundervisningen i mera praktisk riktning, och detta föranledde Kungl. Maj:t att lämna i uppdrag åt en då arbetande kommitté, som kallades seminariekommittén och som var tillsatt år 1906, att, förstärkt med tre medlemmar, taga om hand frågan om folkbildningens omändrande i mera praktisk riktning. Det föreligger nu från denna kommitté ett utlåtande, 458 sidor starkt och betecknat med n:r 5, angående fortsättningsskolan. Då utredning företogs i denna fråga, kunde man icke underlåta att komma

Ang. obligatorisk undervisning i huslig ekonomi.

(Forts.)

Ang. obligatorisk undervisning i huslig ekonomi.

(Forts.)

in på frågan om undervisning i huslig ekonomi. Kommittén har emellertid uttalat sitt tvivelsmål, huruvida den skoltyp, som det här närmast gäller, kan inrangeras i fortsättningsskolans plan, vilket uttalande även anföres av utskottet i dess motivering för yrkandet om avslag å motionen. Nu är verkligen förhållandet det, att det är ganska besvärligt att foga in denna skoltyp i fortsättningsskolan. Fortsättningsskolan är avsedd att vara en utbyggnad av folkskolan, och den skall icke, såsom hittills varit förhållandet, vara en repetition av folkskolans kurser, utan en ytterligare utbildning i vissa ämnen, såsom i medborgarkunskap och modersmål. Dessutom avses med fortsättningsskolan att inrätta yrkesskolor, men man kan ju icke påstå, att utbildningen i det ämne, varom nu är fråga, nämligen husmoderssysslan, avser utbildning till något yrke. Dessutom är förhållandet det, att i fortsättningsskolan komma ju alla barnen att deltaga, medan nu ifrågavarande skoltyp endast omfattar hälften, eller flickorna. Därtill kommer, att de barn, som enligt folkskolestadgans § 48 på grund av fattigdom eller svag begåvning fått redan tidigare avgå ur folkskolan, icke komma med i fortsättningsskolan, enligt vad utredningen visar. Det är omkring 6,000 flickor, som årligen avgå från folkskolan på grund av nyss åberopade paragraf, men man kan ju icke utestänga alla dessa 6,000 flickor från undervisning i huslig ekonomi. Det är ju så, att det för deltagande i denna undervisning icke fordras så stor begåvning i fråga om läsning o. d., och man vet ju, hurusom mindre begåvade eller i skolan likgiltiga barn ofta kunna i praktiskt avseende bliva särdeles dugliga.

Herr talman! Då jag icke kunnat finna, att folkundervisningskommittén framlagt förslag om införande av obligatorisk undervisning i huslig ekonomi och således måste tvivla på, att Kungl. Maj:t inkommer till riksdagen med förslag i detta ämne, och då jag är säker om, att Kungl. Maj:t i varje fall icke i år och knappast nästa år kommer med ett sådant förslag, men å andra sidan är övertygad om sakens vikt och brådskande natur, anhåller jag att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till min motion.

Vidare anförde

Herr Helger: Herr talman! Det föreligger ingen som helst meningsskiljaktighet mellan den ärade motionären och utskottet i fråga om behovet av undervisning i huslig ekonomi vid våra folkskolor. Inte heller föreligger det någon meningsskiljaktighet beträffande nödvändigheten av att skolmyndigheterna erhålla tillräckliga maktmedel att sörja för, att flickorna verkligen bevista denna skolköksundervisning.

Anledningen till att utskottet likvisst icke kunnat bifalla den ärade motionärens yrkande är, såsom motionären också antydde, den omständigheten, att frågan verkligen ligger under utredning. Det förhåller sig nämligen så, att folkundervisningskommittén har tänkt sig, att det behov, som här föreligger, skulle framför allt tillgodoses genom införande av detta ämne i fortsättningsskolor, till vilka den

uppgjort planen. Det är nämligen på förslag en fullständig omorganisation av våra fortsättningsskolor i praktisk riktning, och huru detta skall förverkligas, framgår kanske bäst av den omständigheten, att man föreslagit, att i fortsättningsskolan skulle förekomma endast tre undervisningsämnen, nämligen arbetskunskap, medborgarkunskap och modersmålet. Så föreslår man olika typer av fortsättningsskolor för olika kategorier av lärjungar. Den skoltyp, i vilken ämnet huslig ekonomi skulle införas, är den, som komitten har betecknat med »Litt. E. Fortsättningsskolor för kvinnlig ungdom i anslutning till det husliga arbetet». Den ärade motionären förmodade, att folkundervisningskommittén ställt sig tveksam till huruvida ämnet skulle inordnas i fortsättningsskolornas läroplan över huvud taget. Det är dock tydligen en missuppfattning av den ärade motionären, eftersom folkundervisningskommittén tydligen uppgjort denna plan för fortsättningsskolor av det slag, som det här är fråga om.

Jag skall be att ur denna plan få läsa upp en del. Det heter nämligen här, att i denna fortsättningsskola skall förekomma praktiskt arbete, födoämnslära, undervisning om klädedräkten och om bestaden samt hälsolära o. s. v. Under rubriken Praktiskt arbete förekommer undervisning i: »Matlagning, bakning, inläggningar, rengöringssysslor. Lagning och ändring av klädesplagg samt linnesömnad eller enklare klädsömnad, exempelvis av barnkläder. Symaskinen, dess användning och vård.» Vidare skall under rubriken Födoämnslära förekomma undervisning i: »Näringsomsättningen i människokroppen och i samband därmed de för människokroppen nödvändiga organiska och oorganiska ämnena; de vanligaste födoämnena ur växt- och djurvärlden, deras ursprung, beredning, näringsvärde och pris» o. s. v. Jag behöver icke läsa upp mera för att man skall förstå, att det behov, motionären vill tillgodose, verkligen av folkundervisningskommittén beaktats. Det, som den ärade motionären trodde innebar ett uttalande av tvekan om att införa detta läroämne i undervisningsplanen, det är endast ett uttalande och en förmodan, att denna plan icke fullständigt kan tillämpas i alla skolor, såsom framgår av sammanhanget i folkundervisningskommitténs betänkande.

Nu invänder motionären, att det är åtskilliga barn, som icke gå i fortsättningsskolan. Med hänsyn till dessa barn och barnen i de skolor, där man icke kan införa planen fullständigt, har folkundervisningskommittén yttrat: »Skulle förhållandena icke medgiva, att dylik undervisning av det ena eller andra slaget inordnas i fortsättningsskolans egen läroplan, synes det kommittén i hög grad angeläget, att åtgärder om möjligt vidtagas, varigenom den kvinnliga ungdomen på annat sätt tillförsäkras någon utbildning i de ifrågavarande sysslorna. Så torde det, såsom i åtskilliga skoldistrikt redan skett, befinnas lämpligt och möjligt att i folkskolan, vid sidan av undervisningen i kvinnlig slöjd, jämväl anordna en elementär undervisning i huslig ekonomi.» Det framgår således tydligen, att folkundervisningskommittén har tänkt på och är beredd att införa ämnet på sådant

Ang. obligatorisk undervisning i huslig ekonomi.
(Forts.)

Ang. obligatorisk undervisning i huslig ekonomi.
(Forts.)

sätt, att *all* vår kvinnliga ungdom skall tillförsäkras undervisning i detta så betydelsefulla ämne. Då så är förhållandet och vi icke med en skrivelse kunna på minsta sätt påskynda denna utredning, kan jag icke finna det lämpligt att nu avfärda en sådan skrivelse. Jag har mig bekant, att utredningsarbetet angående fortsättningsskolorna och även angående folkskolorna, men särskilt angående fortsättningsskolorna, pågår med stor energi inom folkskoleöverstyrelsen. Ett par av dess ledamöter har t. o. m. erhållit partiell tjänstledighet från övriga göromål för att uteslutande ägna sig åt detta arbete. Det framgår sålunda av vad som blivit anfört, att vi icke kunna påskynda utredningen med en skrivelse, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr S o m m e l i u s: Herr talman, mina herrar! Den fråga, som nu föreligger, kan måhända synas en stor del av kammarens ledamöter vara ganska oansenlig, men då jag anser den vara av den allra största betydelse, har jag tillåtit mig att begära ordet för att göra några erinringar.

Jag har frågat mig: vad är det nu motionären vill? Jo, han vill försöka genomföra, att litet allmänna än som hittills varit fallet skall det meddelas undervisning i skolorna åt kvinnor i ämnet huslig ekonomi och därmed också särskilt i matlagningskonst och dylikt. Jag för min del skulle gärna sett, att motionären litet utvidgat sitt ämne och därtill lagt ett par faktorer, nämligen att man skulle sörja för undervisning i ett noggrant tillfredsställande av kravet på renlighet, och vidare ett moment i planen, åsyftande att vårt folk också skulle få lära sig att äta på ett hyggligt sätt. Detta kan synas egendomligt, men det brister mycket i detta fall. Allt som göres för att bereda allmänheten tillfälle att få maten väl lagad och lära sig att iakttaga renlighet och ordentlighet och att intaga födan på ett hyggligt sätt och icke så som ofta nu är fallet, allt som göres i dylikt syfte skall absolut bidra till trevnad inom samhället. Det är en fråga, som rätt nära berör emigrationsfrågan, ty saknaden av trevnad är det, som är en av de största anledningarna till emigrationen. Om man iakttaget, hur det är i alla länder, där man trivs i eget fädernesland, så finner man, att man där förstått konsten att skaffa folket tillräcklig och närande föda och allt vad därmed hänger tillsammans. Det är sålunda icke ett oviktigt spørsmål, som här föreligger, utan det är av den största betydelse för folkhälsan i vårt land.

Jag har varit i tillfälle att se, att den näring, som består icke blott sadsarbetare utan i många fall på landet statare, torpare och småbönder, utgöres av sill och potatis samt utspädd mjölk och att däri mycket sällan ingår ordentligt tillagad mat. Motionärens intresse har säkert inriktat sig på att åstadkomma ändring i detta. Han har funnit, att de åtgärder, som hittills vidtagits genom vandrande skolkök, endast sporadiskt åstadkommit resultat, som dock ingalunda blivit av någon praktisk betydelse, utan tvärtom drunknat i den hos oss som hos andra människor vanliga stora obenägenheten att utan

tvång lära sig något. Han har försökt införa en absolut bindande undervisningsskyldighet i dessa ämnen. Det försöket gör han på ett synnerligen hovsamt sätt. Han föreslår en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, det tacktes Kungl. Maj:t föranstälta om sådant tillägg i kungl. folkskolestadgan, att kyrkostämman må kunna, på förslag av skolråd, bestämma, att undervisning i huslig ekonomi skall vara obligatorisk för alla flickor, som genomgått folkskola. Det skulle bero först och främst på Kungl. Maj:t och därefter på skolrådet, om det vill för vissa fall framkomma med förslag till sådan obligatorisk undervisning. Sedan skulle kyrkostämman fatta beslut. Det skulle sålunda vara ofantligt många myndigheter, som skulle besluta i ärendet, innan det bleve fastslaget. Sålunda borde det icke hava varit svårt för utskottet att tillmötesgå motionären i detta hänseende. Men det är i allmänhet så, att benägenheten att slakta motioner är svår att motstå, och jag har ofta såväl inom som utom kammaren hört sägas: ja, det där ärendet skall icke en enskild motionär komma fram med. Enskild motionär, ja, det är vi, det! Vi skola väl dock icke nedsätta vår egen auktoritet, utan försöka att även här hävda vår grundlagsenliga rätt att, när vi finna något, som är önskvärt, att det framföres, också få utan klander göra det. Visserligen har Kungl. Maj:t i sin hand att göra en bättre utredning än vi kunna göra, men vi hava dock rätt att väcka motioner — låt vara att en mängd av dem kunna anses icke fylla måttet — och det är likväl därifrån, som initiativet i många fall utgått till åtgärder, som varit till fosterlandets bästa. Därför anser jag, att man icke utan vidare och icke utan tungt vägande skäl skall ställa sig avvisande såsom utskottet i detta fall gjort.

Det har sagts, att ärendet ligger under utredning. Jag har sökt efter hos vilken myndighet det skulle vara och slutligen kommit underfund med, att det är folkundervisningskommittén, som har att framkomma med förslag till undervisning i skolämnet huslig ekonomi och kvinnlig slöjd. Nu har utskottets ärade ordförande tillkännagivit, att det är ännu flera punkter rörande detta förslag, som ligga i det program, som förelagts denna kommitté och kanhända blott flyktigt berörts här, men han tar för givet, att folkundervisningskommittén, som har detta ärende under handläggning skall framkomma med ett fullständigt förslag. Det skulle glädja mig, om så bleve fallet, men jag kan icke se, att, om kammaren beslutar i överensstämmelse med motionärens anhållan, kammaren därigenom på något sätt föregriper den utredning, som eventuellt en vacker dag kanske efter många år skall komma fram. Jag tror, att det nu är på tiden att denna fråga, som är av ofantlig vikt och betydelse, med de många säkerhetsventiler, som föreslagits, börjar lösas på något ställe. Jag tror, att det är ett fullständigt riktigt grepp på denna fråga, som motionären angivit, lika visst som jag är övertygad om, att det är en av de mera viktiga frågor, som kammaren har att behandla. Då det rör folkets hälsa och trevnad i svenska hem, kan man icke nog akta på de anbud, som av enskilda motionärer göras för att fästa uppmärksamheten på betydelsen av undervisning i hushållning

Ang. obligatorisk undervisning i huslig ekonomi.

(Forts.)

Ang. obligatorisk undervisning i huslig ekonomi.
(Forts.)

och ekonomi och dylikt, som rör hushållet. Det kan icke bedrivas på frivillighetens väg, utan det måste bli en tvångsundervisning. Herr talman, jag skall icke uppehålla kammaren längre med detta ärende, utan endast tillåta mig att hemställa om bifall till motionärens framställning.

Med herr Sommelius instämde herrar *Lithander* och *Nilsson* i Bonarp.

Herr Helger: Herr talman! Jag hade icke tänkt att yttra mig mera, men jag kan icke låta bli att säga några ord med anledning av herr Sommelius' uttalade förmodan, att de flesta i kammaren, tror jag han sade, ansågo detta för en obetydlig fråga. Jag vet icke, hur det är med kammarens övriga ledamöter, men jag tror mig kunna försäkra, att utskottets samtliga ledamöter funnit det vara en synnerligen betydelsefull fråga att få till stånd undervisning i huslig ekonomi i alla skolor. Det föreligger ingen som helst meningsskiljaktighet vare sig mellan motionären och utskottet eller mellan oss och herr Sommelius om behovet av en sådan undervisning eller om behovet av att undervisningen göres obligatorisk. Det är endast fråga om, huruvida vi skola hos Kungl. Maj:t begära en utredning, då en sådan icke allenast pågår, utan är i det närmaste avslutad. Man håller på att lägga sista handen vid ärendet om fortsättningsskolaens omorganisation inom folkskolöverstyrelsen och i samband därmed införande av huslig ekonomi för de flickor som slutat skolan. Jag tycker, att det skulle vara ganska egendomligt, om riksdagen under sådana förhållanden skulle avfärda en skrivelse i detta ämne. Ärendet kan icke genom en sådan skrivelse påskyndas mer än som sker i folkskolöverstyrelsen, det försäkrar jag. Jag vidhåller alltså mitt yrkande.

Herr Zander: Herr talman! Då även jag vid ett tillfälle fört denna fråga på tal i riksdagen skall jag tillåta mig att också säga några ord.

Jag kan icke neka till att, om man endast läser utskottets betänkande, man nästan får den uppfattning, som herr Sommelius gav uttryck åt. Men då man tränger litet djupare in i frågan och studerar såväl folkundervisningskommitténs föreliggande förslag och utlåtande som vad som ytterligare åtgjorts i saken från folkskolöverstyrelsens sida, så finner man sig föranlåten att i detta avseende icke gå fram på den linje, som överensstämmer med vad motionärerna föreslagit. Då frågan i vidsträcktare omfattning blir undersökt och utredd — och man har ju att vänta förslag i en ganska nära framtid — så kan jag icke finna, att man vid detta tillfälle bör stanna vid vad motionären uttalat, då hans yrkande givetvis utgör endast en del av det hela och icke berör frågan i hela den omfattning, vari den bör lösas. Motionen åsyftar endast skolköksundervisningen, sådan den

hittills bedrivits. Men det är klart, att det är ett begränsat område, för vilket detta anslag utgår, då det endast avser de skolkök, i vilka denna undervisning meddelas. Jag menar, att frågan bör behandlas i ett vidsträcktare och större sammanhang, och då vi av utskottets ordförande gjorts underkunniga om att vederbörande, som han sade, hålla på med att lägga sista handen vid arbetet och man sålunda till nästa riksdag har anledning tro, att ärendet skall komma upp, så vill jag för min del uttala som min åsikt, att vid sådant förhållande vi böra nöja oss med vad utskottet föreslagit. Men detta får icke tolkas så, som om vi skulle ha mindre intresse för denna fråga än motionären, om vi nu icke yrka bifall till motionen.

Ang. obligatorisk undervisning i huslig ekonomi.

(Forts.)

Herr Sigfrid: Herr talman! Då utskottets ordförande antytt, att förslag skulle framkomma från vederbörande i den riktningen, att undervisning i huslig ekonomi skulle införas i normalplanen för fortsättningsskolorna, och därvid också uppläste ett schema, däri intagits åtskilligt om dessa skoltyper, så vill jag meddela, att undervisningskommittén ingalunda tillstyrkt, att detta schema skulle antagas i fortsättningsskolornas undervisningsplan. Det står här något, som utskottets ordförande icke anfört, beträffande sättet för denna undervisning i folkundervisningskommitténs betänkande och som är av följande lydelse:

»Den egentliga svårigheten blir här att inom gränserna för den tid, under vilken flickorna rimligen kunna åläggas att besöka fortsättningsskolan, finna utrymme för såväl det ena som det andra. Kommittén anser nämligen det syfte, det här gäller, vara så betydelsefullt, att det väl kunde motivera en ökning av den för flickornas fortsatta undervisning avsedda lärotiden. Om emellertid en dylik ökning av flickornas lärotid icke anses lämplig eller möjlig att genomföra och om utbildningen i de husliga sysslorna icke heller kan förläggas inom det timantal, kommittén velat uppställa, så är det givetvis i hög grad önskvärdt, att vederbörande även i detta fall, som här avses, draga försorg om, att åt den kvinnliga ungdomen beredes tillfälle att, vare sig före eller efter fortsättningsskolans besökande eller möjligen samtidigt därmed *annorstädes* förvärva den praktiska utbildning i husliga sysslor, som göras dem behov.»

Då jag således icke kan finna, att folkundervisningskommittén verkligen tillstyrkt, att en sådan undervisning skall föresiggå i fortsättningsskolan, så skall jag be att fortfarande få yrka bifall till min motion.

Herr Helger: Herr talman! Så vitt jag kunnat uppfatta vad motionären nu uppläst, så visar detta, att folkundervisningskommittén tänkt sig, att den skall sörja för att flickorna på något sätt erhålla undervisning i huslig ekonomi.

Ang. obligatorisk undervisning i huslig ekonomi.

(Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. Efter av herr talmannen givna propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 7.

Ang. ändring i föreskrifterna rörande utfärdande av prästbetyg.

Å föredragningslistan fanns härafter upptaget andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående viss ändring i gällande föreskrifter rörande utfärdande av prästbetyg.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 123, hade herr *Byström* föreslagit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:ts vidtaga sådan ändring i förordningen angående kyrkoböckers förande den 3 december 1915, att för person, som icke konfirmerats inom svenska kyrkan, måtte vid utfärdande av vederbörligt prästbevis angivas det betyg i kristendoms-kunskap, som erhållits vid avgång från folkskola, allmänt läroverk eller annan av staten erkänd läroanstalt.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr *Byström*: Herr talman! Som vi sett och hört, har utskottet behagat avstyrka min framställning. Det är icke utan att jag känner en liten förvåning över detta, då jag erinrar mig, att i utskottet sitta flera folkskollärare, som alltså ha funnit sig i, att resultatet av den religionsundervisning, som de utfört under kanske sju års tid bland ungdomen, icke skall få gälla, när det är fråga om dessa officiella betyg, utan att den undervisning, som prästen utför på kanske mindre tid än sju veckor, skall vara det avgörande i detta avseende. Jag har alltid tyckt, att folkskollärarekåren varit en snäll och dugande kår, men jag kan icke neka till, att jag tycker, att de folkskollärare, som sitta i utskottet, visat sig hysa alltför underdåniga känslor uti nu ifrågavarande avseende. De ha nöjt sig med att prästen skall få i sådana betyg draga ett streck över det, som kan lämna någon upplysning om det arbete, som de under årtal utfört beträffande kristendomsundervisningen.

Utskottet upplyser, att motionen icke är nog omfattande. Så talar utskottet om för oss, att enligt Kungl. Maj:ts förordnande finnes det icke mindre än 11 s. k. kyrkoböcker, fastän det endast är två, nämligen konfirmationsboken och församlingsboken, i vilka anteckning göres om personers kristendoms-kunskap. Likaledes antyder utskottet, att det finnes en mängd prästbevis eller prästbetyg, som prästen har att utskriva —

flera, än utskottet egentligen har kunnat räkna upp i betänkan-
det, och i allt fall många.

Det förslag, som jag här framlagt, avser att införa en ny rad i flyttningsbetyget. Men de betänkligheter, som man häremot anför, äro många. Om man nu skulle bifalla den motion, som jag framställt, så skulle följden därav bli att, som det står här i betänkandet, en ny rad skulle behöva utskrivas i betyget. Ja, det är klart, det är ju detta som jag själv har yrkat. Det torde vara självklart. Jag har begränsat mitt yrkande till flyttningsbetygen, som är den viktigaste av de nu ifrågakvarande officiella handlingarna. Men utskottet tycker, att mitt yrkande är väl snävt.

Det önskemål, som jag framställt, är icke endast mitt utan jag delar detsamma med en ganska stor grupp medborgare. Först och främst har frikyrkomötet 1905 uttalat sig för denna mening. Det kan ju vara ett faktum att denna fråga icke är lika aktuell nu som då, sedan en ändring vidtagits rörande exempelvis fordringarna för inträde i barnmorskeinstitutet och likaledes efter den ändring, som år 1913 vidtagits i fråga om inträde i folkskoleseminarierna och det liknande beslut, som kamrarna i år fattat beträffande småskoleseminarierna. Men i alla fall torde ett förslag i den riktning, jag uttalat, vara av betydelse och ha fog för sig. Bland de personer, som vid frikyrkomötet 1905 uttalade sig för denna ändring, voro herrar P. Waldenström, K. G. Hellström, J. F. Grufman, J. Wahlborg, K. A. Jansson, K. E. Norström, E. Ungerth, G. Wagnsson, A. Ohlén, August Petersson, K. V. Schedvin m. fl. Det yrkande, som de framställde, var visserligen längre gående än det, som föreligger i motionen. De yrkade nämligen, att vitsordet i fråga om kristendomskunskap skulle helt och hållet kunna uteslutas ur prästbetygen, men skulle detta icke låta sig göra, så ansågo de och även mötet, att det skulle vara lämpligt att i flyttningsbetygen angiva det betyg, som vederbörande fått i kristendom i folkskolan.

Dessutom vill jag fästa uppmärksamheten på att det finnes stora grupper av medborgare, som aldrig fått något betyg i kristendom. Jag såg i en motion av domprosten Norberg, väckt vid 1910 års kyrkomöte, en uppgift, »att biskop Ullman i sin ämbetsberättelse vid 1910 års prästmöte i Strängnäs anser sig kunna beräkna antalet vuxna odöpta inom Strängnäs stift till åtminstone ett och annat 10,000-tal». Dessa voro sålunda varken konfirmerade eller döpta. I dessa personers flyttningsbetyg är naturligtvis den rad, som handlar om kristendomskunskapen, överstruken. Jag har ansett, att detta icke vore riktigt.

Jag hade en bekant, som hade ett mycket gott skolbetyg och även ett utmärkt betyg i kristendom. Denne unge man blev religiöst intresserad, slöt sig till frikyrkligt samfund och ingick vid en predikantskola här i landet, där han studerade i fyra år. Han flyttade sedan till en stad i Norrland och blev pastor för en församling där. Den pastor, till vilken han lämnade in sitt

*Ang. ändring
i föreskrifter-
na rörande ut-
färdande av
prästbetyg.*

(Forts.)

Ang. ändring
i föreskrifter-
na rörande ut-
färdande av
prästbetyg.
(Forts.)

flyttningsbetyg tyckte, att det var besynnerligt, att han icke hade något betyg i kristendomskunskap, och så satte han in på betyget »försvarlig kristendomskunskap».

När mannen i fråga började sin kurs, hade han utmärkt kristendomskunskap, när han efter fyra år avslutade denna kurs och kom till denna stad, som jag antydde, fick han betyget försvarlig kristendomskunskap, och då han efter tio års verksamhet inom sin församling flyttade till en stad i västra Sverige och inlämnade sitt flyttningsbetyg, överkorsades alltsammans som rörde hans kristendomskunskap, så att han efter att tio år ha varit pastor i denna församling var i betyget alldeles utan kristendomskunskap. Jag skulle kunna framlägga flera liknande exempel, men det är ju icke nödvändigt att göra detta. Att pastorn i Norrland i denne persons flyttningsbetyg inskrev ett intyg även om hans kristendomskunskap, berodde väl mera på välvilja än på klokskap med hänsyn till vad lagen i detta fall fordrade av honom.

Herr talman! Jag har i min motion yrkat på en skrivelse till Kungl. Maj:t i detta ärende, åsyftande att en ny rad skulle införas i betyget, som angåve det mått av kristendomskunskap, som vederbörande fått i folkskolan.

Jag förstår, att kammaren icke vill gå med på detta, då utskottet så enhälligt har avstyrkt saken. Utskottet har emellertid inbjudit till att antaga den anvisning, som frikyrkomötet gav, då det yttrade att det vore bäst att taga bort denna rad. Detta framskymtar, som sagt, även i detta utskottsbetänkande, och då man inom utskottet har representanter för både skolan och kyrkan och även andra representanter där, antar jag, att det betyder, att om motionären en annan gång återkommer med yrkande på att hela denna rad borttages ur betyget, så anses detta i alla fall vara det lämpligaste sättet. Det torde nog också vara det förslag, som har den största utsikten för sig.

Emellertid, herr talman, ber jag att få yrka bifall till min framställning, som går ut på, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla det täcktes Kungl. Maj:t vidtaga sådan ändring i Kungl. Maj:ts nådiga förordning angående kyrkoböckers förande den 3 dec. 1915, att för person, som icke konfirmerats inom svenska kyrkan, måtte vid utfärdandet av vederbörligt prästbevis angivas det betyg i kristendomskunskap, som erhållits vid avgång från folkskola, allmänt läroverk eller annan av staten erkänd läroanstalt.

Herr Rydholm: Herr talman, mina herrar! Då motionären icke blott väckt denna motion, utan nu också *talat* för densamma och yrkat bifall till den, skall jag be att få taga kammarens tid i anspråk några minuter för att söka något belysa denna fråga.

Att personer i kyrkoböckerna och på flyttningsbetyg få gradeerade betyg över sin kristendomskunskap är något för vårt land egenomligt; i våra grannländer finnas inga bestämmelser om någon be-

tygssättning, och såvitt jag vet, finnes detta icke heller i något annat land. Att så är förhållandet hos oss beror på kyrkolagens bestämmelser.

I kap. 2 §§ 9 och 10 stadgas, som herrarna förmodligen veta, att det skall hållas förhör i kyrkan varje söndagsmorgon. I städerna skulle församlingsmedlemmarna inkallas hus efter hus och på landet rote efter rote för att förhöras och få betyg över sin kristendomskskap. Resultatet av förhöret skulle sedan inskrivas i längder, som kallades förhörslängder. I 24 kap. § 8 föreskrives, att, när biskopen kommer för att visitera, skall kyrkoherden för honom framlägga dels förhörslängden och dels skrifteboken. Där skulle då åhörarnas framsteg i kristendom vara antecknade. Det är att märka, att detta är ännu i den stund, som är, gällande lag.

Nu tänkte man naturligtvis också på det förhållandet att människor flytta. Det gjorde de också på den tiden, så att det är ju icke något alldeles nytt, fastän flyttningarna hundradubblats på senare tiden. Därför heter det i kyrkolagens kap. 8 § 2, att »de, som nyligen äro komne utur en församling i en annan, skola icke lämnas tillträde till nattvarden förr än de hos kyrkoherden sig angivit, och han dem uti deras kristendom förhört».

De betyg, som vid förhören utdelades, skulle pastor naturligtvis anteckna, vilket framgår av förutnämnda stadgande.

Utvecklingen har sedan gått vidare. Kyrkolagen kom ut och blev gällande och kompletterades så småningom. Den 8 november 1691 förordnas, »att ingen åhörare skall härefter bliva av prästerna i församlingarna antagen eller tolererad eller till Herrens nattvard admitterad, som icke kan framvisa ett säkert bevis från den själasörjare, i vars församling han tillföre har haft sitt hemvist och tillhåll».

Jag kan inom parentes säga, att detta är just roten och upphovet till våra nuvarande flyttningsbetyg. Utvecklingen genom sedan utfärdade bestämmelser visar, att avsikten med dessa föreskrifter egentligen var att kontrollera rätten att begå Herrens nattvard. Det utkom sålunda cirkulär och kungl. resolutioner undan för undan, vilka närmare bestämde, om de normer, som skulle vara gällande för avgörande av, om en person skulle anses oförhindrad att begå Herrens nattvard. Så föreskrevs, att man skulle vara sträng mot ungdomen men beskedlig mot gamla och minnesslöa personer o. s. v.

Så kom 1726 det s. k. konventikelplakatet, som ålade prästerna att hålla s. k. husförhör. Enligt ordalydelsen skulle dessa husförhör hållas jämte de förut föreskrivna förhören i kyrkan. Men småningom gled det över till att förhören i kyrkan försvunno och husförhören trädde i stället för dem. Ännu hållas visserligen här och var förhör på söndagsmorgnarna, men det är mera sporadiskt, och kontrollerandet av kristendomskskapen har skett på dessa husförhör.

Följden blev, att betygen i kristendom kunde variera fram och tillbaka, allteftersom människorna förkovrade sig eller försämrades i sin kristendomskskap. Husförhörslängder skulle föras, och dessa skulle enligt författningen förnyas varje år, fastän det icke alltid

*Ang. ändring
i föreskrifter-
na rörande ut-
färdande av
prästbetyg.
(Forts.)*

Ang. ändring
i föreskrifter-
na rörande ut-
färdande av
prästbetyg.
(Forts.)

skedde så, utan man skrev om dem vart tredje, fjärde eller femte år och nöjde sig med att under mellantiden stryka ut och skriva emellan. när folk flyttade in i eller ut ur församlingen. I dessa husförhörs-
längder, stodo betygen i kristendomskunskap antecknade. Dessa be-
tyg skrevos naturligtvis in i flyttningsbetygen, ty annars visste ju
icke pastor, som tog emot den inflyttade, vad han skulle sätta för
betyg åt denne i sin husförhörslängd.

År 1860 förändrades denna längd till en husförhörsbok; det
blev alltså en kontinuerlig bok, som skulle löpande föras. År 1894
bytte den namn, och kallas nu församlingsbok. Vad som fanns
föreskrivet om anteckning i husförhörslängden och kristendomsbetyg
äger emellertid alltjämt giltighet och är fortfarande lag.

En viss ändring i förhållandena uppkom, när konfirmationen
blev rituellt stadfästad. Denna uppkom småningom, men först i 1811
års kyrkohandbok stadgades den som något, som skulle vara en ovill-
korlig förutsättning för rätten att få begå Herrens nattvard. Förut
var det så, att man prövade var och en mera enskilt om han kunde
anses nattvardsberättigad men nu skulle det ske samfällt under viss
form. Därvid kvarstod dock kyrkolagens bestämmelser om förhör
med de flyttande och därmed fortsattes en god tid bortåt; men på
olika orter dog detta småningom bort. Redan för längesedan har det
blivit regel, att det betyg, som en person fick vid konfirmationen, får
stå kvar så länge han lever. Detta är en följd av att flyttningarna
mellan församlingarna tagit så enorma proportioner, som nu är för-
hållandet. I Göteborg t. ex. förekommo år 1913 icke mindre än
59,000 flyttningar, och under sådana förhållanden är det icke lätt
att hålla något förhör med de flyttande, det förstå herrarna, och
följaktligen blir det konfirmationsbetyget, som får stå kvar. Detta
har varit praxis, men genom kungl. förordningen den 3 december 1915
har det sanktionerats och blivit regel och förklarats för det enda rik-
tiga. Sedan bära personerna med sig konfirmationsbetyget under
hela livet; detta måste fortfarande, så länge denna lag finnes, och kyrko-
lagen är, som herrarna veta, icke så lätt att få ändrad.

Emellertid är det min och åtminstone många mina ämbetsbrö-
ders bestämda övertygelse, liksom det torde vara det för de flesta,
som ha reda på saken, att dessa betyg ha ofantligt litet värde och
betydelse. Säg mig, när behöver jag visa vad jag har för kristendoms-
kunskap? Jag vet knappast något tillfälle. När en person blir
häktad, skall visserligen meddelande göras om hans kristendoms-
betyg, men annars vet jag verkligen icke något fall. Saken har så
oändligt liten betydelse, att den utan saknad kunde tagas bort, men
då får det också komma fram en motion om att få kyrkolagen ändrad
i detta avseende; man kan icke skriva till Konungen och be att han
skall ändra kyrkolagen.

Nu kommer emellertid det underbara, att under det detta är
regel för Sveriges folk, så begär motionären en undantagslagstift-
ning för sådana personer, som icke äro konfirmerade och följaktli-
gen icke kunna få något konfirmationsbetyg. Och han gör på fyra
ställen i sin motion det besynnerliga påståendet, att en sådan person

har betyg på, att han ingen kristendoms-kunskap har. Men detta är ju orimligt. Om intet står i prästbetyget om kristendoms-kunskap, så betyder det naturligtvis ingenting annat än att denna kunskapsgrad är för utgivaren okänd. Jag vill göra en jämförelse. En rad i prästbetyget innehåller orden: »År döpt». Det förekommer ibland, att en person är främmande trosbekännare. Dessa främmande trosbekännare skrevo till Konungen — jag vet icke vilka det var som gjorde det — och beklagade sig högeligen över, att prästerna skrevo i flyttningsbetygen för deras medlemmar, att de icke voro döpta. Det äro de visst, menade de främmande trosbekännarna, vi hava själva döpt dem. Följden härav blev, att det utfärdades en kungl. förordning om att den raden i dylika fall skulle strykas ut, och nu äro de främmande trosbekännarna nöjda. Icke faller det någon in att tänka att de icke skulle vara döpta, därför att raden ifråga är struken, ty det betyder ju endast, att man icke yttrar sig om, huruvida de äro döpta eller icke.

*Ang. ändring
i föreskrifter-
na rörande ut-
färdande av
prästbetyg.
(Forts.)*

Enligt den nya kyrkobokföringsförrordningen skall det icke å flyttningsbetyg stå såsom det förut alltid gjorde: År till äktenskap ledig. Det skall icke stå någonting därom. Betyder nu detta, att ingen människa är till äktenskap ledig? Det är väl icke rimligt. Om jag icke attesterar en sak, så betyder det naturligtvis icke, att ingenting existerar om den saken. Motionärens resonemang förstår jag verkligen icke alls.

Nu yrkar motionären att i dessa kristendomsbetyg för okonfirmerade skall införas det betyg, som personen ifråga fått vid avgången från folkskolan eller allmänt läroverk eller annan av staten erkänd anstalt. Vilken egendomligt brokig tavla måste icke detta bli! — Motionären har tagit fram några exempel på personer, som blivit illa behandlade. Jag skall framtaga ett par andra exempel. — Här är en pojke, som gått i folkskolan och varit mycket duktig och som ansågs vara ett sådant snille, att han borde bli folkskollärare. Han fick stort A vid avgången ur fjärde klassen och så kom han in på seminariet. Men där hade man andra och mycket större fordringar och detta hade till följd, att när den unge mannen avgick därifrån och blev skollärare, fick han bara B i kristendom. Det var ju ledsamt för honom; hade han fått bibehålla skolbetyget, så hade han ju haft ett mycket vackert betyg, men nu blev det sämre och inte kunde väl det vara till någon glädje för honom. Vad blir det för proportion emellan två betyg, det ena givet vid avgång från folkskolan, det andra vid avgång från seminarium. Motionären talar om att människor, som bli t. ex. frikyrkopastorer o. s. v., icke få något betyg om sin kristendoms-kunskap, och det tycker motionären är så ofantligt orättvist. Om det kan bringa honom någon tröst, kan jag meddela, att vi präster, då vi ge varandra flyttningsbetyg, icke pläga ge varandra något betyg i kristendom, och jag tycker icke alls det är farligt. Man kan väl antaga, att om jag är präst, så lär jag väl kunna litet kristendom.

Nu är det en person, som i motionen omnämmts och som jag intresserar mig litet för. Han gick igenom folkskolan. Så vaknade

Ang. ändring
i föreskrifter-
na rörande ut-
färdande av
prästbetyg.
(Forts.)

hos honom ett religiöst intresse, och han blev mycket verksam på det religiösa området. Ja, jag kan ju gå ifrån exemplet — jag minns inte riktigt hur det lät — och konstruera litet smått. Han eller hon blir intresserad för religionen, blir t. ex. lärare i söndags-skolan eller kanske religiös författare eller talare. Men det intresset eller dessa kunskaper hade han icke när han gick i folkskolan, utan var då kanske en liten lat herre, som gick ur folkskolan med betyget C eller dessa kunskaper hade han icke, när han gick i folkskolan, utan utvecklat sig själv och blivit författare och läskarl på alla möjliga vis och kanske till och med pastor i någon frikyrkoförsamling. Men har han någon egentlig glädje av att hela livet igenom släpa på betyget C i kristendom?

Antag nu, att riksdagen skriver till Kungl. Maj:t och att Kungl. Maj:t ålägger oss präster att skaffa fram skolbetygen och skriva på våra flyttningsbetyg vad för betyg i kristendomskunskap personen fått i skolan. Antag, att vi få den där nya raden. Vad i all världen har den personen för glädje av det? Han kommer in på min pastorsexpedition. Jag antager, att han icke har glömt taga med sig skolbetyget utan verkligen har det på sig. Så skriver jag på den nya raden, att han vid avgången från folkskolan fått det och det betyget i kristendomskunskap. Han tar det med sig, stoppar det i fickan och lämnar in det till nästa pastorsexpedition. Därefter förses det med ett nummer, lägges i arkivet och ligger där för all framtid. Vad för glädje har han av det, då betyget icke skall skrivas in i församlingsboken? Ty det har motionären icke yrkat. Således blir det som det var. Han har endast den glädjen att några dagar bära i fickan en avskrift av en del av skolbetyget. Vore det då icke lika bra, att han hade skolbetyget i fickan? Jag har den åsikten, att skolbetyget är mycket bra och har aldrig tänkt »stryka något streck» över det. Att det skall vara gällande, anser jag givet. Det betyget skola de ha att visa, om det behöves. Men jag vill, att skolbetyg skall vara skolbetyg och prästbetyg skall vara prästbetyg.

Till sist vill jag säga, att när allt kommer till allt, så kanske det egentligen icke är något annat som ligger bakom alltsammans än det icke alltför ovanliga felet, att motionären har betraktat Sveriges rike såsom varande identiskt med Stockholms stad. Här i Stockholm är det nämligen annorlunda än i riket för övrigt. Här förvara personerna själva sina prästbetyg, och här skola de visa upp detta prästbetyg, eller vad vi annars i landet kalla flyttningsbetyg, vid olika tillfällen, när de söka platser, när de söka fattigvård, pension o. s. v. Här har verkligen personen själv detta betyg i sitt förvar och skall visa upp det vid en del tillfällen, och då kan han ju tycka, att det är ledsamt att där ingenting står om hans kristendomskunskap. Det kan jag försöka att förstå. Men då skall jag trösta motionären med, att det håller på att utarbetas en kungl. förordning, som snarast kommer ut och troligen blir tillämplig från den 1 januari 1917, enligt vilken förordning detta skall taga slut, så att även i Stockholm prästbetygen skola förvaras i arkiven. Och

då förfaller detta argument, att det särskilt i Stockholm skulle vara önskvärdt att få denna nya rad i prästbetyget.

Jag får erkänna, att jag har en viss känsla av, att det är litet smickrande, att motionären har en sådan respekt och högaktning för statskyrkans prästerskaps prästbetyg. Men i alla fall, herr talman, ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ang. ändring
i föreskrifter-
na rörande ut-
färdande av
prästbetyg.
(Forts.)*

Vidare anfördes ej. Sedan herr talmannen framställt propositioner å de under överläggningen förekomna yrkandena, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående väckande hos barn och ungdom av intresse för sparsamhet.

Kammaren biföll utskottets hemställan; och skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 9.

Härefter föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 11, i anledning av väckt motion om höjning av tullen å vanligt oglaserat murtegel; och yttrade därvid.

*Ang. tullen
å oglaserat
murtegel.*

Herr Sundberg: Herr talman! Vad som föranlett oss att väcka denna motion är, som kammaren kanske förstär, kännedommen om, att tegelindustrin inom västra Sverige har under de sista åren arbetat under synnerligen ogynnsamma förhållanden, och ett antagande, som vi för vår del ansett nära nog visst, att dessa svåra förhållanden skulle fortsätta någon tid framåt. Emellertid har nu efter det motionen avlämnats inträtt vissa förhållanden, som icke kunnat förutses och som lagt saken på ett helt annat sätt. Priset på murtegel har nu under den allra sista tiden stigit i Göteborg i sådan grad, att man kan anse, att tegelbruken i västra Sverige skola kunna någon tid framåt uppehålla sin drift. Detta har, såvitt jag kan förstå, berott på att konkurrensen med de norska tegelbruken har något lättats, förmodligen på grund av att dessa tegelbruk fått en ökad avsättning för sina tillverkningar genom de nyligen timade stora eldsvådorna i två norska städer. Dessa förändrade förhållanden göra, att jag icke finner något skäl vidhålla yrkandet i vår motion. Och jag frånträder densamma så mycket hellre, som enligt utskottets utlåtande frågan om huruvida den föreslagna tullsatsen må anses vara för normala förhållanden väl avpassad, icke blivit upptagen till prövning och det således från vår sida finnes utsikt att återkomma, om förhållandena skulle sådant föranleda.

Herr talman, jag har intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Ang. ändring
av 12 § i
bevillnings-
förordningen.

Vid föredragning härfå av bevillningsutskottets betänkande, nr 12, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 12 § 1 mom. tredje stycket i gällande förordning angående bevillning av fast egendom samt av inkomst yttrade

Herr Lindqvist i Kosta: Herr talman! Jag skall icke drista mig till att försöka framkomma med något annat yrkande, än vad bevillningsutskottet här kommit till. Jag skall endast passa på tillfället och be att få ytterligare framhålla behovet av att vi snart få på riksdagens bord förslag till ny kommunalbeskattning. Skatterna trycka hårt ute i landet, icke endast när det råder sådan dyrtid som nu, utan även eljest, och de trycka då hårdast på lönearbetarklassen. Hur ojämnt skatterna äro lagda, hur olika hårt de drabba, det har visats på mångahanda sätt och icke minst i den liberala partimotion i rösträtsfrågan, som vid årets riksdag är väckt.

Man kan ju mycket väl förstå, att det icke har varit gott för bevillningsutskottet att komma med något förslag till lindring i skatterna under nuvarande dyrtid, med ett förslag som skulle rättvist lindra. Det förslag som nu här föreligger kommer ju att medföra lindring i många fall, där onekligen starkt behov av skattelindring förefinnes, men följderna av denna skattelindring blir ju, att man ökar skatterna även där skattelindring borde förekomma. Om man tänker sig en arbetare med 1,200 kronors inkomst och låt oss säga två barn, så förstår man väl, att en sådan arbetare är i stort behov av en skattelindring. Men han kan icke enligt bevillningsutskottets förslag få någon skattelindring, utan för att den person, som har en inkomst av 2,400 kronor, skall kunna få sin skattelindring, så måste 1,200 kronors-inkomstkarlen bidra till denna skattelindring. Det är beklagligt, att förslaget skall vara sådant, att man icke kan göra denna lindring och lägga vad man här lindrar på den mera bärkraftiges axlar, utan skall behöva lägga det även på sådana personer, som ytterst väl behöva en skattelindring.

Jag har endast velat begagna mig av tillfället att understryka behovet och önskvärdheten av att riksdagen fortast möjligt och senast vid nästa års riksdag blir i tillfälle att pröva ett förslag till ny kommunalbeskattning. Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr Palmstierna: Den föregående ärade talaren gjorde intet yrkande utan endast ett påpekande, nämligen att reformen kan åstadkomma, att även den mindre bemedlade kan få något ökad skatt nu kanske också vid tillfällen då man gärna skulle sett, att det tvärtom blivit en skattelindring. Emellertid sammanhänger ju detta med en omständighet, som det är alldeles omöjligt att här ingå på, den omständigheten nämligen att hela grunden för beskattningen inom kommunerna är en på alla lika utgående skatt oavsett

storleken av inkomst eller förmögenhet. Först i och med att man får en allmän reform av den kommunala beskattningen med en viss progressivitet blir det möjligt att åstadkomma en förändring av det slag, som den föregående ärade talaren berörde. Givetvis tror jag, att man i allmänhet i denna kammare delar den uppfattning han framförde, men det är tekniskt omöjligt att redan på det nuvarande stadiet åstadkomma en förändring i den riktning, som han ansåg önskvärd.

Ang. ändring av 12 § i berillningsförordningen.
(Forts.)

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 11.

Bankoutskottets härpå föredragna utlåtande, nr 18, i anledning av väckt motion om viss ändring i gällande författningar rörande jordbrukskassor och centralkassor för jordbrukskredit blev av kammaren godkänt.

§ 12.

Vidare förekom till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av väckt motion om ändring i visst hänseende av gällande grunder för statens egnahemslånerörelse.

Ang. grunderna för statens egnahemslånerörelse.

Uti en inom första kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 55, hade herr *Dahl* hemställt, att riksdagen ville besluta sådan ändring i gällande förutsättningar för statens egnahemslånerörelse, att låneförmedlare ägde att utlämna lån för förvärv av egnahem jämväl å sådant till stad hörande område, för vilket stadsplan blivit fastställd.

Utskottet hemställde, att förevarande motion ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan upplästes, varefter ordet begärdes av

Herr *Zetterstrand*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Från egnahemslånefonden utlämnas lån till bostadslägenheter å landsbygden samt inom municipalsamhällen och köpingar, och det utlämnas även lån till bostadslägenheter inom städer men dock med en mycket viktig inskränkning, och det är att dessa bostäder måste vara belägna utom det planlagda området. Nu har motionären här yrkat, att denna inskränkande bestämmelse måtte borttagas och att det måtte medgivas lån även till bostäder inom det planlagda området.

Utskottet börjar sitt yttrande med det, att »utskottet finner motionens syfte beaktansvärt», och jag vill för min del understryka, att jag anser det vara ett mycket beaktansvärt syfte. Som vi litet var veta, så är bostadsfrågan en av de ömtåligaste frå-

Ang. grunderna för statens egna hemslånerörelse.
(Forts.)

gorna i våra stadssamhällen, och särskilt under nuvarande tid är denna fråga av ännu större betydelse. Det är ju så, att på många ställen bostadsbrist råder, och där bostadsbrist icke råder ha i alla fall de mindre bemedlade i allmänhet bostäder, som äro långt ifrån goda. Under nuvarande förhållanden är det emellertid ännu värre än vanligt. Till följd av de dyra byggnadskostnaderna har ju den enskilda spekulationen med avseende på uppförande av bostadsbyggnader väsentligt minskats. Det vore då en god sak, om man åtminstone i någon mån kunde neutralisera detta, därigenom att enskilda personer uppförde åt sig mindre byggnader, enfamiljsbyggnader. Det möter emellertid nu stora svårigheter att göra detta till följd av dessa dryga kostnader för nybyggnader. Men en annan omständighet, som är ännu värre, är den, att då de byggande litet var behöva lån, ha de så svårt i dessa tider att få dylika lån på goda villkor, då man måste underkasta sig att betala mycket höga räntor. Det vore då gott, om de kunde få begagna sig av egnahemslånefonden och erhöile lån på tämligen drägliga villkor.

Nu säger man, att det kunna de ju få, bara de icke bygga på det planlagda området, utan utanför detsamma. Ja, det är sant. Men det är just inom det planlagda området, som det företrädesvis borde byggas. Nu är det så, att, om det bygges utom det planlagda området och det sedermera uppgöres en plan, så kan det hända, att denna plan icke blir fastställd. Då blir den sista villan värre än den första. Det förhållandet inträffar nog icke så ofta, medan däremot det förhållande, som motionären här påpekar rörande hans stad, inträffar i många andra städer. Vi kunna t. ex. tänka oss det fall att det är fråga om ett område utanför en stad, som man anser lämpligt för bebyggande och som upptager t. ex. 40 tomter. När tio av dessa äro bebyggda, börjar man tänka på att även för detta område göra en stadsplan. Ty byggnadsstadgans regel är, att i stad byggandet ej får utsträckas till område, för vilket fastställd stadsplan ej finnes. Således skall man enligt byggnadsstadgans föreskrift upprätta en stadsplan. Men i och med detsamma detta skett, få icke lån utlämnas. Detta är orimligt. Vill man ha förhållandena ordnade, får man intet lån. Det vore väl mera praktiskt, att man ginge så till väga, att man först ordnade området och indelade det i tomter samt sedan sålde dem, än att man nu i strid mot byggnadsstadgans föreskrifter underlåter att ordna området.

Nu skulle jag så gärna sett, om utskottet hade tillstyrkt denna motion. Den avser ju blott borttagandet av en inskränkning i lånerätten. Men jag kan å andra sidan väl fatta, att så icke skett, dels emedan utskottet är tyngt av behandlingen av en hel mängd andra frågor, dels ock därför att man ej kan begära, att dess ledamöter utan vidare skola fullt behjärta sådana frågor som denna, då ju flertalet, för att icke säga alla ledamöterna, icke äro från städerna. Därtill kommer, att utskottet

har ett formellt skäl, för att avstyrka motionen, som jag icke vill underkänna, och det är detta städse återkommande skäl, att ärendet ligger under utredning. Utskottet påpekar nämligen, att bostadskommittén sedan början av 1912 utreder åtskilliga frågor, och det tar för givet, att denna fråga också skall bli föremål för kommitténs utredning.

Ang. grunderna för statens egna-hemslåne-rörelse.
(Forts.)

Nu förstår jag mycket väl, att det icke länder till något praktiskt resultat i närvarande stund att yrka avslag å utskottets hemställan, därför att jag är övertygad om att första kammaren, om den icke redan har bifallit utskottets förslag, givetvis kommer att göra det. Jag tror emellertid, att det skulle vara av särskild betydelse om andra kammarens majoritet härvidlag visade sig intaga en annan ställning till frågan och underströke det beaktansvärda i motionen. Jag tror, att det skulle vara av betydelse, att andra kammaren starkt markerade detta genom att bifalla motionen. Detta skulle nämligen innebära en direkt maning till bostadskommittén att ta särskild hänsyn till denna fråga, och det skulle tillika utgöra en maning jämväl i ett annat hänseende. Kommittén har nämligen ett så stort arbetsmaterial sig förelagt, att det torde vara ovisst, hur lång tid det kan dröja, till dess densammas utredning blivit slutförd. Men det kunde ju då vara lämpligt, att denna speciella fråga, som är sådan, att den icke tarvar vidare utredning, utbrötes, så att en proposition till riksdagen i denna fråga kunde framkomma nästa år. Det skulle under dessa svåra tider vara av en mycket stor betydelse för stadssamhällena, om de med avseende å bostadsfrågan komme i samma lyckliga ställning som rikets övriga kommuner.

Om jag ser saken även från en annan synpunkt, så kommer jag till samma resultat. Vi äro alla så livligt intresserade av egnahemsfrågan, och vi ha här år efter år beviljat miljoner till lånefond för bildande av egna hem. Dessa egnahemslån komma till dess större delen jordbrukshemmen å landsbygden till godo. Vi se med sådan glädje, att dylika hem uppstå. Då det nu också är fråga om bostadslägenheter, så är det väl en ganska billig begäran, att den förmån, som redan tillkommit olika kommuner med avseende å möjligheten att erhålla sådana lägenheter, också utan omvägar skall komma städerna till godo.

Jag klandrar, som sagt, icke alls utskottet för det slut, vartill det kommit, och jag tror ej, att utskottet skall illa upptaga, att jag här på grund av vad jag sagt, hemställer om bifall till motionen.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Häruti instämde herrar *Bärg* i Katrineholm. *Vahlquist*. *Molin* i Södertälje, *Kropp* och *Kant*.

Vidare anförde

Herr *Hamilton*: Herr talman, mina herrar! Jag delar

hemslån, så att dessa komma att avse även städernas planlagda områden och därigenom även sådana områden, som äro eller bliva föremål för inkorporering med städerna.

Ang. grunderna för statens egnahemslånerörelse.

(Forts.)

Herr Westman: Herr talman! I likhet med ett par föregående talare anser också jag, att det vore synnerligen välbetänkt, om man kunde få en förändring i stadgarna för åtnjutande av lån ur egnahemslånefonden därhän, att sådana lån kunde erhållas, såsom motionen åsyftar, jämväl för uppförande av egna hem inom sådant område i stad, som är under stadsplanen. Såsom förhållandena nu äro, leda de därhän, enligt vad erfarenheten från åtskilliga städer visar, att man nödgas, då man planlägger områden i städernas utkanter, utesluta mer eller mindre stora stycken ur själva stadsplanen, oaktat de ligga alldeles inpå det planlagda området, detta för att bereda folk, som där vilja uppföra bostäder, tillfälle att erhålla lån ur egnahemslånefonden. Ja, det går t. o. m. så långt som det gjort i min hemstad, att man uppgjort förslag att från det redan stadsplanlagda området taga ut en liten bit och söka upphävande av planen för denna för att bereda arbetare tillfälle att där uppföra bostäder med lån från egnahemslånefonden. Det är icke rimligt, att man skall behöva tillgripa ett sådant kringgående av bestämmelserna för att komma i åtnjutande av dess lån. På detta sätt får man områden, tätt bebyggda med arbetarebostäder, vilka icke ordnas och planläggas i enlighet med stadsplanlagen och å vilka icke byggnadsstadgan för rikets städer blir tillämplig.

Jag finner detta orimligt, och anser det därför synnerligen önskvärt att få införd en sådan bestämmelse som den i motionen åsyftade. Jag vill på grund härav anhålla att få yrka bifall till motionen.

Med herr Westman förenade sig herrar *Thorsson, Johanson* i Huskvarna och *Gustafson* i Kasenberg.

Herr Nilsson i Tånga: Jag kan icke dela den mening, som här blivit uttalad i kammaren, att ej städernas bostadsfråga skulle vara lika viktig som landsbygdens, utan jag skulle vilja säga, att den är ännu betydelsefullare, men jag vill ändå för min del varna för, att man sammanblandar statens egnahemslånerörelse, sådan den bedrives på landsbygden, med städernas bostadsfråga. Syftemålet med den förra har givetvis från början varit, åtminstone till viss del, att man skulle draga städernas befolkning ut på landsbygden, och det torde vara alldeles säkert, att om man slår in på den vägen, att man sammanblandar städernas bostadsfråga med landsbygdens, så blir bara följden, att hela lånefonden kommer att gå till städerna och att landsbygden därpå blir lidande, varigenom det ursprungliga syftemålet med fonden helt och hållet förfelas. Jag understryker ännu en gång, att det är synnerligen viktigt att få en lösning av städernas egnahemsfråga eller bostadsfråga eller hur man vill beteckna den, men det bör ske fristående. Jag skulle därför betydligt mera sympatiserat med motionären, om han kommit med förslag om

Ang. grunderna för statens egnahemsrörelse.

(Forts.)

uppläggande av en särskild lånefond för detta ändamål. För övrigt får man väl hoppas, att den utredning, som igångsattes 1912 ifråga om städernas bostadsförhållanden, snarast möjligt skall bli färdig. I alla händelser vill jag här uttala en önskan och förhoppning om, att frågan snart må föreläggas riksdagen i en eller annan form. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr T a m m: I likhet med de två ledamöter av jordbruksutskottet, som här uppträtt, är jag på det klara med att behovet av en lösning utav städernas bostadsfråga är oavvisligt och måste fyllas. Men jag skall liksom dessa utskottsledamöter be att få framhålla faran av att blanda ihop den frågan med frågan om landsbygdens egnahemsrörelse, och jag har begärt ordet, därför att vi i Södermanland, där jag har äran att vara ordförande i egnahemsnämnden, ha rätt stor erfarenhet på detta område, i det vi i mycket stor utsträckning beviljat bostadslån just för stadsliknande samhällen. Vi ha lämnat sådana lån till ett samhälle i närheten av Eskilstuna, och detta har blivit ett utmärkt bra samhälle med väl skötta egna hem. Men jag vågar just med den erfarenhet, som vi ha, alldeles bestämt påstå, att det skulle vara svårt i avseende på det rent tekniska utförandet av nämndens arbete, om man av densamma fordrade de kvalifikationer, som äro nödvändiga för att kunna bedöma såväl egnahemsrörelsen på landsbygden som bostadsfrågan i stadssamhällena. Det är icke lätt att få en nämnd, som väl utför dessa båda saker. Greve Hamilton har här antytt den väg man bör gå, då han framhöll, att man borde lägga upp en särskild fond för bostadslägenheter och icke dela den nuvarande fonden, vilken, det kan jag försäkra kammarens ledamöter, mer än väl behövs för sitt ursprungliga ändamål, vilket är att tjäna egnahemsbildningen på landsbygden. Då jag icke anser, att det föreligger någon risk för, att ej den sittande bostadskommittén skall ägna den föreliggande frågan den prövning, som erfordras, ber jag att få yrka bifall till jordbruksutskottets förslag.

Herr Z e t t e r s t r a n d: När egnahemslånefonden först bildades, var det i och för egnahemsbildningen på landsbygden, men sedermera år 1908, skedde den förändring, att fondens medel även skulle få användas för upprättandet av bostadslägenheter å olika platser. Nu förstår jag väl, att det kan vara fara för att egnahemsrörelsen på landsbygden blir lidande, om det lämnas mera egnahemslån till städerna. Men man får väl förutsetta, att en del av egnahemslånefonden är avsedd för jordbrukslägenheter och en del för bostadslägenheter, och att av den sistnämnda städerna böra få sin anpart? Och det är väl då alldeles orimligt att det beträffande den del, som städerna få till sina bostadslägenheter, skall finnas sådana bestämmelser, att man av dessa lån icke kan ha på långt när den nytta, som man borde ha. Man borde väl dela upp egnahemslånefonden mellan å ena sidan jordbrukslägenheter och å andra sidan bostadslägenheter, och be-

stämmelserna angående bostadslägenheter för stad borde vara sådana, att lånen verkligen komma till avsedd nytta.

Nu sade herr Tamm, att det för hushållningssällskapens egnahemsnämnder skulle vara svårt att ordna denna sak. Ja, det kan hända, men det har mycket ofta varit ifrågasatt, att det inom städerna skulle bildas sammanslutningar för att få till stånd egnahemsbyggen inom städernas planlagda område. Det är ju då alldeles orimligt, att icke dessa sammanslutningar skulle erhålla lån ur fonden. Lika litet som vi skulle vilja påtvinga landsbygden olämpliga bestämmelser för egnahemslånen, lika litet kan man tänka sig, att dess representanter skulle vilja, om de sätta oss in i saken, påtvinga städerna olämpliga bestämmelser beträffande bostadslägenheter. På den grund hoppas jag, att andra kammaren för sin del skall bifalla motionen i akt och mening att bostadskommittén därav måtte föranledas att ägna denna för städerna mycket betydelsefulla fråga sin särskilda uppmärksamhet, så att det helst redan vid nästa riksdag kunde framläggas ett förslag i ämnet uti motionens syfte.

*Ang. grund-
derna för
statens egnahemslä-
narsrörelse.
(Forts.)*

Herr Thorsson: Skulle mot förmodan jordbruksutskottet segra i voteringen, skall jag redan nu be att få inkassera och till protokollet fastnagla de förbindelser, som givits från jordbruksidkande håll, att man är villig att understödja ett förslag, som är ägnat att åstadkomma en fond, särskilt anpassad och avsedd för ordnande av egnahemsfrågan i stadslignande samhällen. Det är alldeles orimligt såsom det för närvarande är ordnat, och man skulle ju kunna mångfaldiga de exempel, som anförts av talaren från Halmstad och som visa nödvändigheten av att man får en effektiv lösning av frågan. Jag ber fortfarande att få yrka bifall till motionen, men skulle mot förmodan detta yrkande icke vinna kammarens bifall, får man försöka att nästa år ställa herrarna inför förslaget om upprättandet av en särskild fond, vilket man nu ställt i utsikt att vara villig acceptera.

Herr Hamilton: Herr Zetterstrand och jag hava samma uppfattning därutinnan, att vi båda önska befordra egnahemsbildningen i städerna, men skillnaden är den, att jag icke vill sammanblanda denna fråga med landsbygdens egnahemsrörelse, och jag anser, att ett bifall till motionen skulle tolka så, som om andra kammaren ville vara med om en dylik sammanblandning. Bostadskommittén har frågan om hand, och det är möjligt, att den kan komma fram med ett förslag, som rör uteslutande städernas bostadsfråga och uppläggandet av en särskild fond för städerna.

Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. I överensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag

Ang. grunderna för statens egna hemslånerörelse.
(Forts.)

därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 96 ja mot 60 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 13.

Jordbruksutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning, huruvida staten bör lösa å sina domäner uppförda, för jordbruket nödiga hus, föredrogs härpå; och blev utskottets i nämnda utlåtande gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 14.

Ang. inkvarteringsförhållandena för arméns underofficerare.

Härefter förelåg till avgörande andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av dels herr Åkermans m. fl. motion, nr 194, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åstadkommande av mera likartade inkvarteringsförhållanden för arméns gifta underofficerare, dels herr Lindqvists m. fl. motion, nr 209, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av inkvartering in natura åt vid Stockholms truppförband tjänstgörande underofficerare.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 194, hade herr Åkerman m. fl. hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt taga under omprövning, vilka åtgärder borde vidtagas för att åstadkomma mera likartade inkvarteringsförhållanden för arméns gifta underofficerare än nu vore fallet.

Vidare hade i en likaledes inom andra kammaren väckt motion, nr 209, herr Lindqvist i Stockholm m. fl. föreslagit, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t vidtaga åtgärder i syfte att snarast möjligt bereda vid

Stockholms truppförband tjänstgörande truppunderofficerare inkvartering in natura.

Ang. inkvarteringsförhållanden för arméns underofficerare.
(Forts.)

Andra kammarens andra tillfälliga utskott, till vars behandling förenämnda motioner hänvisats, hemställde, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt taga under omprövning vilka åtgärder som borde vidtagas för att åstadkomma mera likartade inkvarteringsförhållanden för arméns gifta underofficerare än nu vore fallet, och att därvid jämväl måtte beaktas, om åtgärder kunde vidtagas i syfte att snarast möjligt bereda vid Stockholms truppförband tjänstgörande truppunderofficerare inkvartering in natura.

Efter uppläsandet av utskottets hemställan begärdes ordet av

Herr Thorsson, som anförde: Herr talman, mina herrar! Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Vid utskottsutlåtandet är emellertid fogat såsom bilaga ett uttalande från arméförvaltningen. Arméförvaltningen instämmer visserligen i den strävan, som går ut på att skaffa underofficerarna bostäder, men vill, att denna fråga skall tagas upp i hela dess vidd och rent av lösas i samband med en allmän löne-reglering för arméns personal. Om man avsett att sammankoppla denna fråga med löne-regleringsfrågan, tror jag, att man i onödan framskjutit lösningen av föreliggande spörsmål.

Hela frågan begränsar sig därtill, att man i bostadsersättningsavseende skall så långt möjligt söka likställa alla underofficerskårer i armén. Vid betraktande av den herr Akermans motion bilagda tabellen framgår, att huvudstadens underofficerskår är synnerligen illa tillgodosedd i bostadshänseende, och man bör med större skyndsamhet här än för någon annan plats ordna hithörande förhållanden. Den tabell, som ligger till grund för beräkningarna, visar, att här i Stockholm endast fyra fanjunkare med rätt till bostad in natura åtnjuta denna rätt, som enligt bestämmelserna skall tillkomma dem, medan däremot en stor del andra måste hålla tillgodo med bostad, avsedd för sergeant, samt att sju sergeanter ha sådan bostad, som de äro berättigade till, medan tretton stycken måste nöja sig med ett rum och kök. Näst kavalleriregementena äro infanteriregementena de truppförband, som äro bäst tillgodosedda i bostadshänseende; för artilleriet är det sämst ställt.

Jag vill därför för mitt vidkommande understryka utskottets motivering och i denna motivering inlägga, att man bör söka lösa denna fråga snarast möjligt utan att sammankoppla den med en blivande löne-reglering. En blivande löne-reglering får gå i vilken riktning den vill, men kan icke få ha någon inverkan på bostadsfrågans ordnande. Ty om riksdagen en gång uttalat, att underofficer i en grad skall ha tre rum och kök och i en annan

Ang. inkvartieringsförhållandena för arméns underofficerare.
(Forts.)

grad två rum och kök, skall detta väl också tillämpas vid den nya löneregleringen. Men denna fråga behöver icke alls sammankopplas med en lönereglering, som man eventuellt kan vara hågad att göra för hela armén. Jag har bara velat understryka utskottets uttalande härutinnan, att Kungl. Maj:t icke skall fördröja frågans lösning genom en sådan sammankoppling. Bostadsfrågan skall lösas för sig och löneregleringsfrågan för sig. Vi veta nämligen icke, hur lång tid det kan dröja, innan denna lönereglering börjar för en kår, omfattande så många tjänster. Man får alltså icke fördröja ikraftträdandet av den återhållna rätten för underofficerare, vilka i bostadshänseende ha det sämre ställt än sina kamrater.

Jag har intet annat yrkande, herr talman, än om bifall till utskottets förslag.

Med herr Thorsson förenade sig herr *Lindqvist* i Stockholm.

Härpå yttrade

Herr Kant: Herr talman! Jag skall endast be att få göra den ändringen i klämman till andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, att utskottets hemställan får följande lydelse: »att andra kammaren för sin del ville besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller etc.» till slutet.

Vidare anfördes ej. Sedan herr talmannen givit propositioner å dels bifall till utskottets hemställan, dels ock bifall till samma hemställan med den ändring däri, som under överläggningen föreslagits av herr Kant, fattade kammaren beslut i överensstämmelse med sistnämnda proposition.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 15.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört jordbruksutskottets utlåtande, nr 24, angående regleringen av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet.

Sedan herr talmannen anmält detta ärende till handläggning, begärdes ordet av

Herr Hamilton, som yttrade: Herr talman! Jag ber att få hemställa, att kammaren ville beträffande föredragnings sättet medgiva, att allenast rubrikerna uppläsas, såvida icke någon påyrkar, att själva hemställan skall uppläsas, eller såvida icke vid punkten finnes bifogad någon reservation.

Denna hemställan bifölls av kammaren.

Punkterna 1—38.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 39, angående anslag för anställande av en statskonsulent i fröodling.

Ang. anslag till en statskonsulent i fröodling.

Med tillstyrkande av bifall till vad Kungl. Maj:t uti innevarande års statsverksproposition under punkten 37 av nionde huvudtiteln föreslagit riksdagen, hemställde utskottet, att riksdagen måtte för år 1917 å extra stat anvisa

dels för anställande av en statskonsulent i fröodling ett anslag av 6,500 kronor;

dels ock såsom personligt ålderstillägg till statskonsulenten i fröodling Anders Elofson, därest han fortfarande med gott vitsord tjänstgjorde i denna egenskap, ett anslag av 500 kronor eller tillhoppa 7,000 kronor.

Häremot hade herrar *Hamilton, E. A. Lindblad, Öberg, Tysk, Larsson* i Bondarve, *Hage* och *Norin* reserverat sig.

Efter föredragning av punkten yttrade

Herr Öberg: Herr talman! Vid denna punkt har jag, som herrarna se, jämte några utskottskamrater fogat en reservation, och det torde därför tillkomma mig att delgiva kammaren de skäl, som varit bestämmande för oss.

Kungl. Maj:t har, såsom framgår av propositionen, hemställt om ett personligt lönetillägg på 500 kronor vardera åt statskonsulenterna i fröodling och för det mindre jordbruket. De skäl, som varit bestämmande för Kungl. Maj:t, ha synts mig och mina medreservanter icke vara av den övertygande beskaffenhet, att vi kunnat lämna vårt bifall till denna Kungl. Maj:ts framställning.

Av handlingarna framgår även, att framställning om förbättrade lönevillkor åt statskonsulenterna har gjorts av lantbruksstyrelsen genom en skrivelse den 10 oktober 1913 och att frågan således gjorts till föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet. Denna lantbruksstyrelsens skrivelse har, såsom ock framgår av handlingarna, remitterats till löneréglingskommittén för avgivande av utlåtande och förslag. Vid det förhållandet har det synts mig vara ganska olämpligt att bryta ut tvenne statskonsulenter, nämligen konsulenterna i fröodling och för det mindre jordbruket, och giva dem ett personligt lönetillägg, på sätt här är föreslaget, och därigenom föregripa den löneréglingsåtgärd, som anbefallts. Jag har av sådan anledning icke kunnat finna det vara lämpligt att nu vara med om ett sådant föregripande, utan fastmera hållit före, att man mycket väl skulle kunna se tiden an med denna löneförbättringsåtgärd,

Ang. anslag
till en stats-
konsulent i
fröodling.
(Forts.)

intill dess man blir i tillfälle att få se och höra, vad löneregleringskommittén kan finna anledning att säga.

Då statskonsulenten i fröodling Elofson redan är uppe i en inkomst på 6,500 kronor, så synes det mig också, att någon särskild anledning icke förefinnes att nu skynda till och ge honom ytterligare 500 kronor. Han har liksom andra statskonsulenter en lön på 4,000 kronor och får tillika tillgodogöra sig en resekostnadsersättning på 2,500 kronor, summa 6,500 kronor, och jag håller före, att han av denna resekostnadsersättning kan så att säga tillgodogöra sig ett ganska väsentligt plus till lönen.

Jag har roat mig med att se efter, hur en del andra tjänstemän och befattningshavare ha det i avlöningshänseende, för att därigenom söka finna skäl för den ståndpunkt, till vilken jag kommit. Jag har av den liggare, en stor blå bok, som delades ut här om dagen på våra pulpeter, funnit, att det, vad beträffar anslagen till nionde huvudtiteln, finnes åtskilliga personer anställda i våra verk och inrättningar, som i avlöningsväg icke kommit upp ens så långt som dessa. Lektorerna vid våra lantbruksinstitut Ultuna och Alnarp njuta exempelvis för närvarande icke större lön än 2,600 kronor och 1,400 kronor i tjänstgöringspenningar, summa 4,000 kronor. Våra jordbrukskonsulenter i länen, som ha enahanda sysselsättning och arbetsförpliktelser som de statskonsulenter, varom här nu gjorts framställning, njuta icke större ersättning än 2,500 kronor, och då deras göromål efter min uppfattning kan jämföras med de konsulenter, som här äro ifråga, så har jag ställt mig ganska undrande och spörjande, huruvida man skulle vara berättigad, så att säga, eller ha anledning till att taga det språng, som nu här föreslås, och ge konsulenterna i fröodling och för det mindre jordbruket hela 7,000 kronor, då dessa jordbrukskonsulenter, anställda i bygderna här och var, som sagt för närvarande icke ha mer än 2,500 kronor. Skulle ett bifall givas till vad Kungl. Maj:ts här har ifrågasatt, så blir efter min uppfattning den oavvisliga följden den, att vi få vara beredda på en ganska väsentlig löneförbättring även åt dessa. Ty det lär väl icke kunna sägas, att statskonsulenterna i fröodling och för det mindre jordbruket skola, såsom här föreslås, ha 7,000 kronor, men de ute i bygderna arbetande jordbrukskonsulenterna endast 2,500 kronor.

Av dessa skäl har jag jämte övriga reservanter funnit god anledning att yrka avslag på detta personliga lönetillägg. Jag tillåter mig därför, herr talman, att i så måtto påyrka ändring i vad utskottet här föreslagit, att riksdagens beslut skulle bli, det riksdagen må endast på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts förvarande framställning, att riksdagen å extra stat för år 1917 för anställande av en statskonsulent i fröodling anvisar ett belopp av 6,500 kronor.

Jag tillåter mig alltså, herr talman, anhålla om proposition

på ett sådant yrkande samt yrkar avslag på utskottes hemställen.

Ang. anslag till en statskonsulent i fröodling.
(Forts.)

I detta anförande, under vilket herr vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr *Sundström*.

Härpå yttrade

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet friherre *Böck-Friis*: Herr vice talman, mina herrar! Riksdagen har med stor välvilja särskilt mot det mindre jordbruket tid efter annan anvisat medel för anställande av konsulenter. De första konsulenter, som antogos, voro de, som hade mejerihanteringen och nötboskapsavveln om hand. Det var redan på 80-talet, som dessa började sin verksamhet. Då hade de ännu ingen fast anställning, men efter 1905 ha de en fullt fast anställning med den lön, som nu tillkommer dem. Dessutom har en ordinarie konsulent, nämligen konsulenten i svin-skötsel, sedan dess tillkommit. Dessa konsulenter uppbära en lön av 4,000 kronor jämte två ålderstillägg, vardera å 500 kronor efter 5 och 10 år samt ersättning för resekostnader efter fjärde klassen i gällande resereglemente.

Riksdagen har, för att ytterligare lämna stöd och hjälp åt jordbrukarna, på extra stat anvisat medel för anställande av två konsulenter, nämligen konsulenten i fröodling och konsulenten för det mindre jordbruket. De hava samma avlöning i arvode som de ordinarie konsulenternas grundlön, d. v. s. 4,000 kronor, men då deras avlöning utgår i form av arvode, äro de ej berättigade till ålderstillägg. För tjänsteresorna skriva de reseräkningar efter fjärde klassen i resereglementet, men riksdagen har bestämt, att en sådan konsulents sammanlagda resekostnader ej få per år överstiga 2,500 kronor, således häri en viss begränsning.

Med anledning härav ber jag att få göra en bestämd erinran mot den föregående ärade talarens uppgift att de 2,500 kronorna kunna kallas för avlöningsmedel och att deras lön som skulle vara 4,000 + 2,500 eller lika med 6,500 kronor och således skulle med ett ålderstillägg bliva 7,000 kronor. Jag upprepar, att deras arvode är endast 4,000 kronor.

Hade nu dessa båda konsulenter stått på ordinarie stat, så hade de självfallet fått sina ålderstillägg efter intjänata 5 och 10 år. Lantbruksstyrelsen har år 1913 inkommit med förslag och begäran, att konsulenternas lön skall höjas till 5,800 kronor. Lantbruksstyrelsen stöder detta bland annat därpå, att den anser dem vara jämställda med överassistenten vid centralanstalten för jordbruksförsök. Denna framställning vilar hos löneregleringskommittén. Vidare har lantbruksstyrelsen år 1914 hemställt, att dessa konsulenters verksamhet skulle utökas med viss tjäntgöring inom lantbruksstyrelsen, då tiden det medgiver, och även den framställningen är remitterad till löneregleringskommittén. Slutligen har Egnahemskommittén i sitt stora betänkande framkommit med olika förslag till omorganisation

Ang. anslag
till en stats-
konsulent i
fröodling.
(Forts.)

av lantbruksstyrelsen i och för egnahemsfrågornas ordnande. Kommittén har, vill jag påminna mig, föreslagit en särskild inspektör, en reservant — ledamot av riksdagen — föreslår en ny byråchef, och en annan reservant går mycket längre och vill ha en hel organisation utom arbetskräfterna i landbruksstyrelsen. Dessa förestaende frågor om en eventuell utökning av arbetskräfterna i lantbruksstyrelsen ha gjort, att man icke velat framkomma med något direkt förslag om löneroglering för dessa konsulenter, utan har denna sak fått bli vilande, till dess lönerogleringskommittén en gång kommer med sitt förslag i hela denna fråga.

Det har då synts mig, att det är något hårt för de konsulenter, vilka nu på grund av detta uppskov, vari de naturligtvis icke ha den ringaste del, utan vilket grundar sig på andra orsaker, icke kunna erhålla någon högre avlöning, och har jag då tänkt mig, att man skulle kunna tillmötesgå deras begäran och nu ge dem ett personligt lönetillägg. Jag trodde mig verkligen ha ett ganska fast stöd för denna min hemställan, som Kungl. Maj:t nu framlagt i propositionen, däri, att det icke varit något för riksdagen främmande att lämna personliga ålderstillägg. För att endast taga några få exempel, som ligga oss mycket nära, vill jag nämna, att riksdagen år 1912 beviljade ett ålderstillägg till en skogsingenjör, som då var avlönad med arvode, men som, därest han varit på ordinarie stat, skulle ha varit berättigad till ålderstillägg. Och man fann det riktigt, att dessa personer, som ha likadan tjänstgöring, men på grund därav, att de icke voro på ordinarie stat, ej kunde få ålderstillägg, dock fingo åtnjuta personliga lönetillägg. Det var en skogsingenjör vid namn Tell Grenander.

År 1913 framkom Kungl. Maj:t med framställning om liknande förmån för en skogsingenjör Stenborg, och riksdagen godkände då detta förslag.

Vidare har av 1915 års riksdag en torvingenjör fått ett personligt ålderstillägg på 500 kronor, och det, som kanske visar, att riksdagen ganska länge följt denna princip, är, att andre instruktören i hemslöjd, den gamla mannen Wallander, som häromdagen fick sig pension beviljad av riksdagen, under tidernas lopp fått sig beviljade ej mindre än 3 ålderstillägg vardera å 500 kronor och därigenom hela tiden hållits lika med den ordinarie instruktören, vilken, såsom herrarna veta, avgick och fick pension, för ett år sedan.

Det förslag, som Kungl. Maj:t nu framställt, torde alltså vara i full överensstämmelse med vad riksdagen flera gånger beslutat, såvitt jag kunnat finna av handlingarna, utan att några allvarliga invändningar däremot gjorts.

Nu vill jag säga, att av de ordinarie konsulenterna äro två redan berättigade till två ålderstillägg och ha således 5.000 kronor i lön. En har ett åldertillägg och således en lön av 4,500 kronor. Dessa på extra stat stående konsulenter ha nu 4,000 kronor. Den ene, nämligen den, om vilken i denna punkt är fråga, eller konsulenten i fröodling, har nu innehaft sin anställning i 5 år med detta

år och kommer således in på den ålder då han skulle få sitt första ålderstillägg, om han vore på ordinarie stat.

Jag tror mig veta, att konsulenten Elofson är en av herrarna mycket välkänd man. Han har ovillkorligen utträttat ett mycket gott arbete, och jag beklagar, att ej hans arbete varat ännu mycket längre, så att han kunnat åstadkomma mera på detta område, ty det visar sig just i år att det är sorgligt beställt med, att vårt land skall vara så i beroende av utländskt frö. Det har varit långa och många underhandlingar under månader för att kunna förse vårt land med tillräckliga kvantiteter frö av olika sorter. Eget nog har det visat sig, att även de allra enklaste frösorser ej odlas i tillräcklig mängd i Sverige. Konsulenten Elofson har sannerligen under de få år, han varit statskonsulent, med mycken energi och även med god framgång arbetat för befordrande av fröodlingen i vårt land. Han har lyckats bilda många fröodlingsföreningar och han har för två år sedan, tror jag, satt sig i spetsen för att åstadkomma ett Sveriges fröodlarförbund med avsikt att därigenom just kunna driva fram en verklig svensk fröodling. Han har dessutom, som herrarna ha sig väl bekant, givit ut några mycket bra böcker, som läsas i mycket stor utsträckning, särskilt en relation om beteskulturen och dess ekonomiska betydelse, en bok som utgått i inemot 100,000 exemplar. Och om klöverfröodlingen har han utgivit en utmärkt bok.

Det är således ej endast därför att jag anser denna man vara synnerligen väl förtjänt av den uppmuntran, som ligger i ett personligt lönetillägg åt honom, som jag tagit till ordet, utan jag har huvudsakligen velat visa med mitt anförande att det ej är någon ny princip, som riksdagen skulle slå in på genom att bevilja, vad Kungl. Maj:t föreslagit. Snarare skulle jag vilja säga, att ett avslag skulle innebära ett avsteg från en princip, som riksdagen under många år tillämpat, nämligen att lämna personliga ålderstillägg till sådana personer, som stå på extra stat, men som för övrigt äro jämnställda med personer på ordinarie stat.

Herr Nilsson i Linnås: Herr talman! I likhet med vad nyss av chefen för jordbruksdepartementet framhållits, vill jag påpeka, att det här icke är fråga om en lön av 6,500 kronor, utan att lönen utgör 4,000 kronor, vartill komma 2,500 kronor såsom reseersättning. Dessutom vill jag framhålla, att dessa två konsulenter, nämligen konsulenten i fröodling och konsulenten för det mindre jordbruket, avlönas å extra stat på grund därav, att löne-regleringen för konsulenterna ännu icke är genomförd, och att, om den varit genomförd, de skulle varit berättigade till ett ålderstillägg vardera å 500 kronor. Jag anser det därför vara med billighet och rättvisa överensstämmande, att dessa konsulenter få de föreslagna ålderstilläggen, då fördröjningen av löne-regleringen ju är en sak, som icke alls beror på något deras åtgörande, utan på förhållanden, som ha helt andra orsaker.

Nu påpekades av herr Öberg, att det skulle vara farligt att

*Ang. anslag
till en stats-
konsulent
fröodling.
(Forts.)*

Ang. anslag
till en stats-
konsulent i
fröodling.
(Forts.)

föregripa denna utredning. Men jag vill då ytterligare betona, vad herr jordbruksministern nämnde, nämligen att lantbruksstyrelsen för dessa konsulenter föreslagit en minimilön av 5,800 kronor, och man kan väl då icke förutsätta, att dessa konsulenter med en tjänstetid av 5 år enligt den nya löneregleringen skulle få mindre lön än 4,500 kronor. Det är således, enligt min uppfattning, ingen risk att på detta sätt föregripa utredningen.

Dessutom har av alla, som jag talat med, framhållits denne konsulents på fröodlingens område synnerligen stora förtjänster, och att han av enskilda föreningar erbjudits mycket större ersättning och inkomst, än han får av staten, även om han skulle få detta lönetillägg. Det är väl då icke för mycket, om statsmakterna visa honom denna lilla uppmuntran i hans insiktsfulla och intresserade arbete för fröodlingens höjande i vårt land.

Jag ber, herr vice talman, att få yrka bifall till den kungliga propositionen.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det yrkande, som under överläggningen framstälts av herr Öberg; och fann herr vice talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller det yrkande, som under överläggningen om punkten 39 i jordbruksutskottets förevarande utlåtande nr 24 framstälts av herr Öberg, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i berörda punkt.

Voteringen utvisade 91 ja mot 53 nej, vadan kammaren bifallit det av herr Öberg under överläggningen framställda yrkandet.

Punkten 40.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 41.

Lades till handlingarna.

Punkten 42.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 43, angående anslag för anställande av en statskonsulent för det mindre jordbruket m. m.

Under punkten 41 av nionde huvudtiteln hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att å extra stat för år 1917 anvisa dels för anställande av en statskonsulent för det mindre jordbruket ett anslag av 6,500 kronor, dels och såsom personligt ålderstillägg till statskonsulenten för det mindre jordbruket August Östergren, därest han fortfarande med gott vitsord tjänstgjorde i denna egenskap. ett anslag av 500 kronor eller tillhopa 7,000 kronor.

Ang. anslag till en statskonsulent för det mindre jordbruket.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte endast på det sätt bifalla Kungl. Maj:t:s förevarande framställning, att riksdagen å extra stat för år 1917 för anställande av en statskonsulent för det mindre jordbruket anvisade ett anslag av 6,500 kronor.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *A. A. W. Ericsson, P. Alfred Petersson, Fahlén, Holmquist*, greve *A. H:son Wachtmeister, Nilsson* i Linnås och *Barthelson*.

Sedan punkten föredragits, anförde

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet friherre Beck-Friis: Herr talman! Efter utgången av den nyss företagna voteringen torde det egentligen vara överflödigt, att jag yttrar mig i denna punkt, ty dessa båda frågor höra så nära tillsammans, att kammarens beslut i den ena givetvis torde bestämma utgången av den andra. Jag anser mig dock för konsulentens personliga del vara skyldig att säga några ord.

Min syn på saken om det personliga lönetillägget försökte jag nyss framhålla. Jag sade, att jag för min del ansåg, att det icke var någon ny väg, som Kungl. Maj:t härvidlag föreslog riksdagen, utan att det tvärtom syntes mig, att riksdagen skulle beträda en ny väg, om den icke lämnade ett sådant personligt lönetillägg, som Kungl. Maj:t här föreslår. Det tillkommer emellertid icke mig att döma i den saken, utan jag har endast velat söka framlägga frågan så, som den ställer sig för mig.

Vad det personliga lönetillägget för jordbrukskonsulenten Östergren angår, så ber jag få meddela, att den mannen har, såvitt jag kan bedöma, under de sex år han varit i tjänst gjort mycket gott. Han har utarbetat ett flertal handlingar, som kommit till mycket stor nytta för vårt småbruk. Han har utgivit en bok »om den naturliga gödseln, dess skötsel och dess användning», vidare en bok »om rotfruktsodlingen, dess betydelse och utförande», en bok »om ventilationen i kreaturstallar» samt under det sista året en bok om jordbrukskassor, anstalter för ordnande av det mindre jordbrukets driftkredit.

Han har vidare på särskilt uppdrag av chefen för jordbruksdepartementet efter riksdagens i fjol fattade beslut om jordbrukskassor utarbetat en bok, som jag hoppas skall bli till den allra största nytta för vårt land, nämligen en uppslagsbok, utvisande,

*Ang. anslag
till en stats-
konsulent för
det mindre
jordbruket.
(Forts.)*

huru man skall gå till väga, då man skall bilda dessa jordbrukskassor. Fullständiga anvisningar och alla blanketter och allting annat, som behövs, finnes i denna bok. Min mening är att denna bok skall för dem som vilja bilda dessa jordbrukskassor bli ett lexikon, en uppslagsbok, som lämnar erforderliga upplysningar.

Vidare har han under det sista året hållit ett tjugotal föredrag om jordbrukskassorna, så att dessa, kanske just på grund av dessa föredrag, kommit fortare i gång, än åtminstone jag för min del vågade tro, då jag förra året yttrade mig i frågan här i kammaren. Vi hava redan nu fått två centrala jordbrukskassor bildade, en i Kristianstads län och en i Upplands. Jag vill icke säga, att detta är konsulenten Östergrens förtjänst, men min övertygelse är, att han gjort ganska mycket för att skjuta på saken och kanske även vid många tillfällen hjälpt till att utreda i det särskilda fallet.

Det var nog även han, som stod bakom det initiativ, som några hushållningssällskaps ordförande togo i höstas, då de samman kallade ombud för hushållningssällskapen för att gemensamt dryfta denna fråga om jordbrukskassor. Konsulenten Östergren var sekreterare vid detta ombudsmöte och var den, som inledde frågan.

Jag tror därför, att även denne konsulents verksamhet, liksom våra konsulents i övrigt, varit till mycket stor nytta. Särskilt har denne konsulents arbete varit till stort gagn för de minsta jordbrukarne inom vårt land, och jag beklagar, om icke heller han skulle kunna få det personliga lönetillägg, som jag tycker, att han så väl förtjänat.

Herr Öberg: Herr talman! Jag tror mig vara skyldig att med några ord förklara orsaken till den skillnad, som förefinnes i utskottsutlåtandet angående ifrågasatt personligt lönetillägg åt statskonsulenterna Elofson och Östergren. Orsaken är den, att det inom utskottet blev en röst mindre för det personliga lönetillägget åt konsulenten Östergren än för lönetillägget åt konsulenten Elofson. Detta verkade den skillnad, som här finnes i utskottsbetänkandet.

Det sades av den ledamot inom utskottet, som åstadkom denna skillnad, att Östergrens ställning var sådan, att han genom sin författareverksamhet hade ganska stor inkomst, som kunde läggas såsom ett betydande plus till den lön, han åtnjöt såsom statskonsulent, och att han för den skull icke var i så stort behov av det personliga lönetillägget. Därjämte sades det från samma håll, att hans blivande ställning inom lantbruksstyrelsen med anledning av pågående arbete för en förändring i arbetssättet där, skulle bliva sådan, att han fick en given plats där och sålunda på den vägen snart skulle komma upp i ganska väsentlig löneförbättring, vadan man sålunda icke hade någon särskild anledning att nu skynda till hans hjälp.

Men för min personliga del ber jag få säga, att jag är fullständigt ense med herr statsrådet, att vårt förfaringssätt bör bli och

vara sådant, att får den ene så bör den andre få. Efter min uppfattning har konsulenten Östergren att åberopa sig på så utomordentliga förtjänster, att om i en blivande gemensam votering konsulenten Elofson får lönetillägg, då vill jag rekommendera, att också konsulenten Östergren får sådant.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson i Linnås: Herr vice talman! Jag skall endast be att beträffande denna punkt få åberopa samma skäl, som jag anförde vid punkt 39. Jag beklagar, att utgången blev sådan som den blev där, därför att jag anser för min del, att det vore med rättvisa och billighet överensstämmande, att bägge dessa konsulenter finge sitt ålderstillägg, ändå att de icke äro på ordinarie stat. Då emellertid andra kammaren fattat ett sådant beslut, som den fattade vid punkt 39 angående konsulenten Elofson, så kan man naturligtvis icke ifrågasätta, att kammaren skulle frångå denna uppfattning, då det gäller denna punkt, och det är endast på grund därav, som jag för min del icke kommer att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i den nu föredragna punkten.

Men jag vill dessutom framhålla, att den skillnad i ställning, som jordbruksutskottet intagit till dessa båda konsulenter, enligt min uppfattning icke alls får anses som en prickning för konsulenten Östergren. Utan man har inom utskottet varit enig om även hans förtjänster om jordbruket och hans duglighet på detta område. Utskottets olika ställning i dessa bägge punkter innebär således icke någon prickning mot honom personligen.

Jag skall, som sagt, på grund av den ståndpunkt kammaren intagit nyss, icke framställa något yrkande här.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 44 och 45.

Kammaren biföll utskottets i dessa punkter gjorda framställningar.

Punkten 46, angående norrländska avdikningsanslaget.

Under punkten 44 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen dels medgiva, att vad som vid 1916 års utgång återstode oanvänt av det under benämning »norrländska avdikningsanslaget» för år 1916 anvisade anslag till understödande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av myrutdikningar och vattenavtappningar inom Norrland och Dalarna, vare sig ändamålet med arbetsföretaget vore uppodling av till åker eller äng lämplig jord eller minskning av frostländighet för närliggande bygd, finge av Kungl. Maj:t under år 1917 användas för samma ändamål; dels ock å extra stat för sistnämnda år ställa till Kungl. Maj:ts förfogande under enahanda benämning och för samma ändamål ett belopp av

Ang. anslag till en statskonsulent för det mindre jordbruket.
(Forts.)

Ang. norrländska avdikningsanslaget.

Ang. norr-
ländska av-
dikningsan-
slaget.
(Forts.)

1,500,000 kronor med iakttagande att av samtliga sålunda för år 1917 tillgängliga medel sökande från Gävleborgs län och Dalarna skulle äga företrädesrätt att erhålla bidrag till högst 100,000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft två särskilda inom riksdagen väckta likalydande motioner, nämligen nr 72 i första kammaren av herrar *Rosén* och *Hellström* och nr 185 i andra kammaren av herr *Hage m. fl.*

Utskottets hemställen innefattade tillstyrkande av bifall till Kungl. Maj:ts framställning utom i avseende å det belopp, som Kungl. Maj:t föreslagit att riksdagen skulle å extra stat för år 1917 ställa till Kungl. Maj:ts förfogande under benämning »norrländska avdikningsanslaget», vilket belopp utskottet, i anslutning till vad som föreslagits i ovanberörda motioner, ansett böra bestämmas till 1,900,000 kronor.

Vid denna punkt var emellertid fogad reservation av herrar *A. A. W. Ericsson*, greve *A. H. son Wachtmeister*, *Lindblad*, *Nilsson* i Linnås och *Larsson* i Bondarve, vilka ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

Efter föredragning av punkten yttrade

Herr *Nilsson* i Linnås: Herr vice talman! Jag vill till att börja med framhålla, att jag principiellt är av samma uppfattning i denna fråga som motionärerna. Hade det varit möjligt att disponera ett belopp av 1,900,000 kronor för detta ändamål under 1917, så skulle jag icke stått som reservant i denna fråga, då jag anser den ha en ofantlig betydelse för både Norrland och Sverige i dess helhet.

Jag vill nu redogöra något för utvecklingen av detta anslag.

Det var så, att för vartdera av åren 1913 och 1914 fanns det för ändamålet anslaget 1,100,000 kronor. Vid 1914 års riksdag föreslogs av Kungl. Maj:t, att anslagsbeloppet skulle höjas till 1,900,000 kronor, men med rätt för Kungl. Maj:t att redan år 1914 av detta belopp använda 400,000 kronor. Sålunda fanns det för vartdera av åren 1914 och 1915 1,500,000 kronor. För år 1916 ställde också riksdagen 1,500,000 kronor till Kungl. Maj:ts förfogande. Nu föreslås i statsverkspropositionen för detta år, att anslaget likaledes skall utgå med 1,500,000 kronor, och motionärer i bägge kamrarna ha föreslagit en höjning med 400,000 kronor till 1,900,000 kronor.

Med anledning av detta förslag har jag hört mig för i lantbruksstyrelsen om möjligheten att disponera ett så stort belopp för detta ändamål. Jag vet nämligen, att man förut icke kunnat disponera hela det anslag, som funnits disponibelt. Och jag har fått den upplysningen från vederbörligt håll inom lantbruksstyrelsen, att man omöjligt kan disponera större belopp för år 1917, än Kungl. Maj:t föreslagit. Till 1916 finnes ett överskott av 160,000 kronor, som

således skulle finnas disponibelt för detta år utom det anslag, som av riksdagen beviljats. Tills dato ha inom lantbruksstyrelsen avverkats ansökningar, vilkas sammanlagda anslagssumma uppgår till 340,000 kronor, och i fall vi utgå ifrån, att lantbruksstyrelsen skulle kunna expediera proportionsvis lika många ärenden under resten av året, så skulle man under hela året kunna för ändamålet disponera 1,632,000 kronor. Men det framhålles då, att under sommarmånaderna har den ene tjänstemannen efter den andre semester, och därför hinner man icke så mycket under sommarmånaderna som just nu. Detta är den bästa arbetstiden under hela året.

Härav är det klart, hurudan ställningen är detta år. Vi kunna vara alldeles förvissade om, att icke mer än vad som finnes disponibelt kan avverkas under året och även att man kan vänta ett överskott till nästa år. För att kunna tillgodose de krav, som ställas på detta anslag, är det alldeles nödvändigt enligt min uppfattning att öka arbetskrafterna inom lantbruksstyrelsen. Genom överflyttning från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen av hela arbetet med dessa ärenden och med anslagets fördelning har naturligtvis arbetsbördan i lantbruksstyrelsen väsentligt ökat. Det fordras därför också, att arbetskrafterna i samma mån ökas inom verket.

Jag vill till slut nämna, att enligt min uppfattning finnes det inga åtgärder, som riksdagen vidtager, vilka i så hög grad äro ägnade att befärja jordbrukets utveckling och jordens utdikning som dessa anslag. Och jag skulle utan betänkande ha yrkat bifall till vad i motionerna hemställts, om det funnits möjlighet att disponera det däri föreslagna anslaget. Men å andra sidan har jag ansett det tämligen meningslöst att betunga riksstaten med ett 400,000 kronors anslag, utan att det får någon användning, efter vad man tydligt kan se i frågans nuvarande läge.

På dessa grunder ber jag att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr H a m i l t o n : Jag ber att av fullaste hjärta få instämma i vad den siste aktade talaren yttrade, eller att ingenting så befordrat Norrlands utveckling som just detta stora avdikningsanslag. För närvarande ligger inne bortåt 600 ansökningar, och sammanlagda beloppet, som begäres, utgör närmare 6 miljoner kronor. Det visar, att folket där uppe har klart för sig, att anslaget ifråga är för dem av den allra största betydelse. År 1914 var balansen, om jag får kalla det så, eller bristen på pengar ungefär lika stor som nu, och det var anledningen till att regeringen då begärde ytterligare 400,000 kronor. Nåväl, varför skulle icke riksdagen i detta ögonblick visa sig i lika hög grad behjerta denna begäran av norrlänningarna om ett högre anslag som då? Man kanske anför sparsamhetsskäl. Ja, sparsamhetsskäl äro ju bra, men då fråga är om landets utveckling, att skaffa ökade skatteobjekt och att kolonisera Norrland, då bör man icke låta sparsamhetsskäl tala för mycket, ty sådant kan medföra bakslag.

Huvudskälet, som anförts för avslag å utskottets förslag är, att

Ang. norr-
ländska av-
dikningsan-
slaget.

(Forts.)

arbetskrafterna i lantbruksstyrelsen icke äro tillräckliga. Kan man då icke öka arbetskrafterna där? Av Kungl. Maj:t har begärts och i dag här beviljats 10,000 kronor till ökade arbetskrafter, och jag är övertygad om att, om herr statsrådet hade begärt högre belopp, så hade han också fått det. Norrlands utveckling, uppodlingen av Norrland får icke avstanna av brist på en eller annan ingenjör i lantbruksstyrelsen. Det är för smått, för att en sådan fråga skall falla. Det skälet får icke tala här. Ha vi hjärta för att landet skall gå framåt och Norrland koloniserar, så få icke sådana futtiga skäl ha någon betydelse.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herrar *Lundström* i Långnäs och *Johansson* i Sollefteå instämde häruti.

Herr *Öberg*: Herr talman! Som norrlänning är min ställning given, ty jag kan naturligtvis icke annat än på det livligaste påyrka ett bifall till vad utskottet här ifrågasatt, och skälen därför äro enligt min uppfattning rätt goda.

Nu har visserligen en utskottsledamot, herr Nilsson i Linnås, sagt, att han genom hänvändelse till lantbruksstyrelsen erfarit, att lantbruksstyrelsens arbetsförmåga f. n. icke är större, än att den motsvarar ett anslagsbelopp av 1,500,000 kronor, och att den ifrågasatta höjningen med 400,000 kronor till 1,900,000 kronor sålunda skulle vara illa motiverad. Men jag ber herrarna lägga märke till att den omständigheten, att lantbruksstyrelsen sålunda har uttalat sig, har icke varit det avgörande skälet för Kungl. Maj:t, när Kungl. Maj:t nödgats ifrågasätta en nedsättning till 1,500,000 kronor, utan det avgörande skälet för Kungl. Maj:t har, såvitt jag kunnat finna av propositionen, varit hänsyn till budgeten. Ty herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har ju livligt beklagat, att han med hänsyn till tidernas förhållanden måste vidgå en sådan nedprutning, men att han med hänsyn till anslagets egentliga art och beskaffenhet livligt behjärtar behovet av att bibehålla det vid den höjd, till vilken det kommit. Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet tycks sålunda icke ha känt sig skyldig att taga hänsyn till någon bristande arbetsförmåga hos lantbruksstyrelsen. Man får ju också lägga märke till att på Kungl. Maj:ts framställning har nu givits ökade arbetskrafter åt lantbruksstyrelsen. Och denna ökade arbetskraft torde i huvudsaklig mån komma att utnyttjas på det sättet, att det berör just det anslag, som det här är fråga om för de norrländska avdikningarna.

Desutom är på enskild motionärs framställning ifrågasatt, att lantbruksstyrelsen under sin fortsatta verksamhet skulle befrias från en ganska vidlyftig och arbetsam granskningsskyldighet, som den har rörande just dessa anslag, och jag säger icke för mycket, om jag påstår, att till denna enskilda motionärs framställning har jordbruksutskottet efter inhämtande av yttrande från vederbörligt håll ställt sig ganska gynnsamt.

Om man nu lägger tillsammans dessa båda saker, den extra arbetskraft, som lantbruksstyrelsen redan tidigare i dag vid punkt 5 fått genom beviljande av 10,000 kronor, och den befrielseåtgärd, varom jordbruksutskottet sedermera torde komma att göra framställning, så bör man därav kunna läsa fram en väsentligt ökad arbetsförmåga hos styrelsen. Jag tror sålunda, att nog kan lantbruksstyrelsen avverka ansökningar, som motsvara ett anslag av 1,900,000 kronor, ett belopp vartill riksdagen förut har kommit.

En hel del av er, mina herrar, voro för någon kort tid sedan i tillfälle att vid en biografföreställning här i staden se bland annat, vilken utomordentligt stor nytta avdikningarna i Norrland ha för Norrlands kulturella utveckling och framåtskridande. Jag tror, att herrarna absolut handla oriktigt, om herrarna nu pruta något på de arbeten, som äro avsedda härför. I stället böra vi bibehålla hänförelsen, så att säga, och giva allt, som givas kan, så att det utvecklingsarbete, som där uppe pågår och som av dess innebyggare så livligt omfattas och omhuldas, måtte allt framgent få förbliva i riksdagens välvilliga hågkomst. Det blir helt säkert pengar lagda i god jord, och frukten av ett ökat anslag skall givetvis härefter bli ganska stor, liksom jag vågar påstå, att frukten av de tidigare anslagen, som kommit Norrland tillgodo, har blivit ganska stor.

Jag ber därför, mina herrar, att som norrlänning av fullaste hjärta få hemställa om bifall till utskottets förslag.

I detta anförande, under vilket herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna, instämde herrar *Wiklund, Wikström, Lindmark, Jonsson* i Gumboda, *Lindström, Holm, Olsson* i Rödningsberg, *Rehn, Liljedahl* och *Bergman*.

Herr Nilsson i Linnås: Herr talman! Herr Öberg framhöll, att vi här förut i dag vid en föregående punkt beslutat ökning av arbetskrafterna i lantbruksstyrelsen och att detta skulle garantera oss större utsikter att kunna disponera ett större anslag än det Kungl. Maj:t föreslagit. Ja, jag samtalade med överdirektören i lantbruksstyrelsen också om den saken. Han yttrade, att för att få upp anslagssumman så högt som möjligt under förra året har man utrangerat de allra lättaste ärendena. Därigenom har man kunnat komma upp till en summa av 1.683.760 kronor för 1915. Men det finns ingen möjlighet att komma upp till den summan vare sig detta eller nästa år, helt enkelt därför att de svårare ärendena äro kvar nu, sedan de lättaste blivit utrangerade. Detta uppväger säkerligen den ökade arbetskraft, som här är beslutad.

Slutligen vill jag gentemot utskottets ärade ordförande säga, då han betecknade de skäl, jag framhöll för Kungl. Maj:t:s förslag, såsom fattiga, att jag vill naturligtvis icke benämna hans skäl för motionen såsom fattiga, men jag anser dem mycket litet bärande. Och då jag för min del uttalat mitt intresse för denna sak och anser, att så snart arbetskrafterna äro tillräckliga, ett anslag bör beviljas, som är tillfredsställande för avdikningarna i Norrland, så tror jag, att

Ang. norrländska avdikningsanslaget.

(Forts.)

Ang. norr-
ländska av-
dikningsan-
slaget.
(Forts.)

jag visat lika stort intresse för denna sak som vilken annan som helst. Men jag kan icke vara med om att bifalla ett anslag, som icke innebär någon hjälp för norrlänningarna, men kommer att tynga budgeten med 400,000 kronor.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Hamilton: Herr talman! Det förefaller mig, som om den siste aktade talaren icke kunde fatta, att man skulle kunna öka arbetskrafterna i lantbruksstyrelsen. En hel del lantbruksingenjörer, som äro i statstjänst och som göra upp de ursprungliga förslagen, vilka sedermera skola granskas i lantbruksstyrelsen, äro att tillgå, och jag antager, att åtminstone en del av dem skulle kunna vara kompetenta att även verkställa den slutliga prövningen av dessa ärenden. Även finns i vårt land andra ingenjörer, som intet hellre skulle önska än att få någon förtjänst och som även kunde vara lämpliga härtill. Jag kan sålunda icke se saken så mörkt som den siste aktade talaren. Jag tror t. o. m., att bland de i hushållningssällskapens tjänst anställda personer skulle man kunna leta upp dem som vore kompetenta pröva dessa tämligen enkla förslag.

Jag förmenar, att frågan är av den betydelse för uppodlingen av Norrland — och det är naturligtvis av mycket större betydelse, när man väntar sig högre skatter för vårt land, att man befrämjar utvecklingen i landet, så att dess innebyggare kunna bära dem — att det vore oriktigt att stjälpå frågan just på grund av denna enkla sak, att det icke skulle finnas tillräckliga ingenjörskrafter för att pröva förslagen.

Herr Byström: Det finns olika sätt, på vilka man kan bispringa lantbruket, och olika synpunkter kunna läggas på de krav, som därvidlag framställas här i riksdagen. Atskilliga av dessa ha ganska mycket berört rent politiska synpunkter. Man har då varit oenig om, huruvida man skulle kunna gå de framställda önskemålen till mötes. Här är emellertid en fråga, som efter min syn på saken ligger utanför de politiska synpunkterna, och det är då ett tillfälle, där vem som helst kan hjälpa till att gagna jordbruket i någon del av landet, utan att komma i kollision med här avsedda politiska synpunkter.

Då jag, ehuru placerad på Stockholmsbanken för närvarande, också kan åberopa samma skäl delvis som herr Öberg, därutinnan att jag har litet av norrlänning i mig och känner till en del saker beträffande såväl utdikning av myrar, för att få bort frostläntheten, som också åtskilligt annat man gör för att få nytt lantbruk där, så ber jag, herr talman, att få instämma med dem, som på det sätt utskottet nu föreslagit velat gagna jordbruket i de delar av landet, där detta nu kan komma ifråga. Det vi på detta sätt göra, den summa vi nu besluta utgiva, betraktar jag som ett utsäde som i sin tid nog kommer att återgiva mångfaldig skörd.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Linnås begärde emellertid votering, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

*Ang. norr-
ländska av-
dikningsan-
slaget*
(Forts)

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 46:o) av utskottets förevarande utlåtande nr 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Voteringen utvisade 93 ja mot 58 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 47—50.

Vad utskottet i dessa punkter hemställt bifölls av kammaren.

Punkten 51.

Lades till handlingarna.

Punkterna 52—84.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkten 85, angående djupborrningar i Skåne föredrogs härpå; och yttrade därvid

*Ang. djup-
borrningar i
Skåne.*

Herr Westman: Herr talman! Den tillfredsställelse, man måste känna över att regeringen — låt vara först under trycket av den ekonomiska situation, i vilken vi nu befinna oss — tagit ett initiativ i djupborrningsfrågan, som ju länge varit föremål för överläggningar och initiativ från enskilda personer, grumlas något därav, att regeringen icke tagit steget fullt ut och förordat den plan för dessa djupborrningar, som utarbetats av sakkunniga personer, d. v. s. icke låtit dessa djupborrningar omfatta de fyra platser, vilka av de sakkunniga förordats till undersökning, utan inskränkt sig till att endast begära anslag för anställande av djupborrningar på två av dessa platser. För den, som i likhet med mig anser, att vi böra och säkerligen också komma att här i landet undan för undan

Ang. djup-
borrningar i
Skåne.
(Forts.)

anställa djupborrningar för eftersökande av, om icke kollyndigheter så dock andra fyndigheter, vilkas bearbetande kan bidraga till att höja vårt lands ekonomiska välförhållanden och göra oss oberoende av utlandet — för den, säger jag, som i likhet med mig hyser denna mening, innebär det förslag, som de sakkunniga nu framlagt rörande djupborrningar i Skåne och södra Halland, det minsta möjliga.

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har såsom skäl för att låta dessa djupborrningar för närvarande omfatta endast två platser anfört, att han av de sakkunnigas yttrande fått det intrycket, att utsikterna skulle vara ganska små att på de övriga två platserna anträffa speciellt kolfyndigheter. För min enskilda del tillåter jag mig att utläsa kanske något annat av de sakkunnigas utlåtande; men låt vara, även om utsikterna vore aldrig så små, anser jag, att det nuvarande läget visat oss, att vi göra klokt i att även på de platser, där det finnes den allra minsta utsikt att anträffa kol, anställa grundliga undersökningar för att få detta konstaterat. Jag kan ju förstå, att under det nuvarande ekonomiska läget herr statsrådet tagit väsentlig hänsyn till att inskränka statens kostnader jänväl för detta ändamål till de minsta möjliga, men man hade ju kunnat tillgripa den utvägen att fördela detta högre anslag, om vilket jag jämte några andra tagit mig friheten motionera, på två år. Genom att man avtalat på en gång om djupborrningar på alla fyra platserna, hade man även vunnit det, att kostnaderna för varje borring skulle hava blivit relativt mindre.

Det skäl, som nu av utskottet anförts för avslag på vår motion, att djupborrningar i större omfattning, än Kungl. Maj:t föreslagit, bör komma till utförande, endast för den händelse verkställandet av de av Kungl. Maj:t föreslagna borringarna skulle därtill giva anledning, detta skäl kan jag icke tillmäta någon betydelse. Det ligger naturligtvis inneslutet i detta, att innan man fortsätter några borringar, skall man först se resultatet av de två föreslagna. Men, mina herrar, man må borra igenom hela Skåne, får man därigenom icke någon kunskap om huruvida under kritlagret i södra Halland finnas sådana kolförekomster som de, vilka nu bearbetas i Skåne. Jag är å andra sidan rädd för att detta skäl, som utskottet anfört, just kan komma att leda till att, om de två av Kungl. Maj:t föreslagna och av utskottet tillstyrkta borringarna icke skulle medföra praktiska resultat, man tappar modet och icke vill fortsätta med djupborrningar på andra platser, vilket jag livligt skulle beklaga. Jag hoppas dock, att så icke skall komma att ske, utan att djupborringarna oavsett resultatet av de två nu föreslagna skola fortsättas även i andra trakter av vårt land.

Emot ett enhälligt utskott och då frågan nu avgjorts i första kammaren i enlighet med utskottets hemställan, kan jag naturligtvis icke våga att framställa något yrkande om bifall till de i ämnet väckta motionerna. Då emellertid de framsteg i denna fråga, som vunnits redan genom Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag, lova gott för framtiden, skall jag, ej med den sedvanliga begrav-

ningsminen utan med glatt mod förklara, att jag icke har något yrkande att framställa, uttalande den förhoppningen, att man fortfarande skall framgå på den inslagna vägen att undersöka och forska efter underjordiska fyndigheter inom vårt land.

Ang. djup-
borrningar
i Skåne.
(Forts.)

I detta anförande instämde herr *Henrikson*.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölles.

Punkterna 86—98.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar bifölles av kammaren.

§ 16.

Slutligen föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 25, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående löne-reglering för viss personal vid lantbruksinstitutet vid Ultuna och Alnarp samt vid egendomarna Ultuna och Alnarp med underlydande gårdar; och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

§ 17.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Interpellation.

Herr Öberg, som yttrade: Med anledning av en inom denna kammare vid 1912 års riksdag väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning rörande den norrländska fiskarbefolkningens bostads- och fiskerättsförhållanden beslöt riksdagen, efter tillstyrkande av dess jordbruksutskott, i skrivelse den 24 maj, nr 120, hos Kungl. Maj:t anhålla, »att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning rörande den norrländska fiskarbefolkningens bostadsförhållanden samt därefter för riksdagen framlägga det förslag, vartill en dylik utredning kunde föranleda».

Vid härefter skedd föredragning inför Kungl. Maj:t blev förberörda riksdagens skrivelse remitterad till Konungens befallningshavande uti Gävleborgs, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län med anmodan att till Kungl. Maj:t inkomma med utredning och förslag i frågan. Nämnnda befallningshavande hava också i sin ordning avgivit utlåtande, så att ärendet nu är beröende på Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Orsaken till denna riksdagens skrivelse var kännedomen om den betryckta ställning, vari den norrländska fiskarbefolkningen sedan länge befinner sig, till följd av de osäkra bostadsförhållanden, som i synnerhet under de senaste tiderna gjort sig gällande, och den framträdande olusten hos den yngre befolkningen att fortsätta med sina fäders näringsfång, fisket, var-

Interpellation. igenom antalet fiskare årligen minskades och hamnarna började mer och mer övergivas till stor skada för den nödvändiga inhemska produktionen av livsmedel.

(Forts.)

Av de krisförhållanden, uti vilka vi befinna oss, påminnas vi dagligen om nödvändigheten av att på allt sätt och i rätt tid väl taga vara på och utnyttja alla de förvärvskällor, som stå oss till buds, och i övrigt så förfara och hushålla, att vi av landets egna tillgångar kunna leva så mycket som möjligt.

Fiskerinäringen, som av gammalt varit och i viss mån ännu är en för kustbefolkningen betydande näringsgren, har tyvärr av flera samverkande orsaker gått mycket tillbaka och omfattas icke med det livliga intresse, håg och lust i arbetet, som man förut funnit hos dess utövare, vilka hava att understundom för sin existens föra en hård kamp med elementena.

Det synes mig därför vara av utomordentlig vikt, att allt vad som kan göras till upphjälpande och befrämjande av denna (oersätliga) näringsgren, göres fortast möjligt, innan orsakerna till dess pågående förintelse hunnit ta överhand.

Med kännedom om den norrländska fiskarbefolkningens livliga önskan och åstundan att snart få komma i åtnjutande av den behövliga och verksamma hjälp, som endast statsmakterna kunna giva till avhjälpande av de olägenheter, som i riksdagens skrivelse blivit omförmälda, föranledes jag att härmed anhålla om andra kammarens medgivande för att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande spörsmål:

1:o. Har den i riksdagens skrivelse den 24 maj 1912, nr 120, i underdånighet begärda utredning om den norrländska fiskarbefolkningens bestadsförhållanden givit vid handen behöfligheten av några åtgärders vidtagande från Kungl. Maj:ts sida?

2:o. Om så är förhållandet, huru snart har riksdagen att vänta förslag i ärendet?

Ifrågavarande anhållan bordlades.

§ 18.

Avgåvos följande nya motioner nämligen av:

herr *Lindhagen m. fl.*, nr 234, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i § 13 regeringsformen; samt

herr *Lindhagen*:

nr 235, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om förslag till ny ordning för behandling av utrikes politiska ärenden och vad därmed äger sammanhang;

nr 236, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vissa grundlagsändringar, åsyftande den diplomatiska, militära och administrativa sekretessens bekämpande;

nr 237, om ändringar i §§ 44 och 45 regeringsformen samt §§ 5, 6 och 7 successionsordningen m. m.; och

nr 238, om upphävande av Konungens rätt att upphöja i adligt stånd samt förläna friherrlig och grevlig värdighet m. m.

Dessa motioner blevo på begäran bordlagda.

§ 19.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från konstitutionsutskottet:

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 7 i förordningen den 16 november 1863 angående allmänt kyrkomöte samt lag om ändrad lydelse av 2 § 1:o) i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt, i vad propositionen angår lagen om allmänt kyrkomöte;

nr 48, i anledning av justitieombudsmannens till innevarande riksdag avgivna ämbetsberättelse, i vad rör framställningen angående ändrad lydelse av § 35 i förordningen den 21 mars 1862 om kommunalstyrelse på landet;

nr 49, i anledning av väckt motion om införande i förordningen om kommunalstyrelse på landet av bestämmelse rörande förfarandet, när ordinarie ledamot av kommunal- eller municipalnämnd avgår före slutet av tjänstgöringstiden;

nr 50, i anledning av särskilda motioner om ändrad lydelse av § 13 b) i förordningen om kommunalstyrelse på landet, § 29 mom. 1 b) i förordningen om kommunalstyrelse i stad, § 24 d) i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd och § 10 b) i förordningen om landsting; och

nr 51, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 12 § i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd;

från statsutskottet:

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen samt särskilda till riksdagen avlätna propositioner gjorda framställningar angående anslag för kapitalökning å statens järnvägsålfonder; samt

från bankoutskottet:

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående årliga understöd åt vissa befattningshavare vid postverket;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt biträdena hos mynt- och justeringsverket A. E. Holmström och E. A. Zetterberg; och

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt myntgravören vid mynt- och justeringsverket J. A. Lindberg.

§ 20.

Till bordläggning anmälades:

statsutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar av kabyssinredningen å vissa av flottans fartyg;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffning av gyroskopkompassanläggningar till vissa flottans fartyg;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkt 98 under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslaget till röntgenarbeten vid serafimerlasarettet;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för småskollärarinnan Anna Olsson till lönetursberäkning under ledighet för fullgörande av offentligt uppdrag;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående indragning av de biskoparna anslagna prebenden; och

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för uppförande av nytt centralposthus i Göteborg;

lagutskottets utlåtande, nr 19, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder till motverkande av förefintliga missförhållanden med avseende på det sedliga tillståndet i riket;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från kyrkoherde- och klockarboställena i Lyrestads församling;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående markutbyte beträffande Kalmar regementes kasernområde;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av viss avgäld för utrivning av en till kronoegendomen Åkerholmen i Skaraborgs län hörande kvarn;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för trädgårdsmästaren och preparatorn vid skogshögskolan K. F. Eklöf att för ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag ur jämtländska renbetesfjällens skogsfond till anläggning av en enskild väg inom Offerdals socken av Jämtlands län;

nr 31, i anledning av väckta motioner om statsbidrag åt sexton distriktsveterinärer i Malmöhus län; och

nr 32, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning i fråga om tillhandahållande av byggnads- och rörelsekapital åt nyinrättade andelsmejerier i Norrland och Dalarne;

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion av herrar Bengtsson i Norup och Hallén om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av ökat skydd åt kvinnor mot till osedlighet syftande bemötande å offentliga platser; samt

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, angående herrar Olaussons och Carlsons i Herrljunga motion, nr 189, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lättnader för kommunerna i dem genom den allmänna pensionsförsäkringen förorsakade utgifter.

§ 21.

Justerades protokollsutdrag.

§ 22.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr		under 6 dagar fr. o. m. den 22 mars,			
	<i>Jönsson</i> i Boa	» 8	»	» 21	»
»	<i>Ohlsson</i> i Säljeröd	» 8	»	» 21	»
»	<i>Sköld</i>	» 4	»	» 20	»
»	<i>Bengtsson</i> i Kullen	» 6	»	» 21	»
»	<i>Svensson</i> i Kompersmåla	» 9	»	» 21	»
»	<i>Persson</i> i Fritorp	» 8	»	» 22	»
»	<i>Bärg</i> i Katrineholm	» 2	»	» 20	»
»	<i>Sigfrid</i>	» 6	»	» 20	»
»	<i>Pålsson</i>	» 5	»	» 21	»
»	<i>Bengtsson</i> i Norup	» 5	»	» 22	»
»	<i>Larsson</i> i Bondarve	» 5	»	» 20	» och
»	<i>Eriksson</i> i Grängesberg	» 2	»	» 20	» .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,2 e. m.

In fidem
Per Cronwall.